

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ungdomsundervisning m. v. (ungdomsskoler, aftenskoler, fortsættelsesklasser, efterskoler, landbrugsfaglige skoler, brevs skoler, fritidsforanstaltninger).

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 465; fremsættelsen findes i tidenden sp. 582).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Horn: Det her foreliggende lovforslag blev jo, ligesom det forslag vi lige har behandlet, fremsat i slutningen af forrige samling, og jeg kan derfor i det store og hele henholde mig til de bemærkninger, som mit partis ordfører dengang, den nuværende højtærede undervisningsminister, gjorde til lovforslaget. Der er kun sket den reelle ændring, at § 3, som var udformet af ungdomsskolekommissionen, var pillet ud af det forslag, der blev stillet i foråret, og den er nu sat ind, således at forslaget fremtræder i den skikkelse, som det havde i ungdomsskolekommissionens affattelse.

Udover at henvise til de bemærkninger, der blev gjort dengang — de findes i folketings-tidenden for 1952—53, sp. 3514 ff. — vil jeg gerne gøre nogle bemærkninger om den diskussion, der siden har været ført om lovforslaget rundt omkring i interesse-rede kredse, fordi den har berørt centrale punkter, som vi også må beskæftige os med fremefter. Her er vi i den heldige stilling, at Danmarks Lærerforening og Dansk Ungdomsskoleforening har haft lejlighed til, siden lovforslaget var til behandling her sidst, at holde deres årsmøde og give udtryk for deres syn på forslaget. Det er tiltrådt af de to organisationer, og her vil jeg lægge megen vægt på, at Dansk Aften- og Ungdomsskoleforening enstemmigt har tiltrådt forslaget. Det er jo en organisation, der består dels af lærere, som virker i aften- og ungdomsskolens tjeneste og i anden ungdomsvirksomhed, dels af folk, der har med administrative anliggender at gøre, således

at alle sider i hele dette område er dækket af denne forening. Det er derfor med ikke ringe vægt foreningen taler, når den udtaler sig om disse ting; det er de folk, der arbejder i marken, der her har taget stilling.

Et af de centrale spørgsmål, som har været under diskussion, angår kommunalbestyrelsens indflydelse, idet man mener, at den skulle blive for ringe. Den bliver den samme, som den hidtil har været, idet 2 medlemmer af ungdomsnævnet skal vælges af kommunalbestyrelsen indenfor eller udenfor dens midte. I virkeligheden giver det nye forslag dog kommunalbestyrelsen noget større indflydelse. Efter forslaget vælger kommunalbestyrelsen, udover de allerede nævnte 2, indtil 8 medlemmer af ungdomsnævnet efter indstilling fra forskellige organisationer; skulle man fra kommunalbestyrelsens side være ængstelig ved nogle af de indstillede, har man altså lov til at vrage, selvom jeg vil gå ud fra, at det bliver undtagelsen, at en kommunalbestyrelse ikke tager hensyn til organisationernes indstillinger. Men den har altså denne mulighed, og derfor må man sige, at kommunalbestyrelsens indflydelse faktisk bliver større efter det nye forslag end efter det gamle.

Ja, vil man sige, men der er tillagt nævnet altfor store beføjelser; det kan jo nu i en række tilfælde iværksætte foranstaltninger, uden at kommunalbestyrelsen kan forhindre det, og det er dog den, der skal skaffe pengene. Jeg synes nu ikke man kan stille det op på den måde. Det er forsåvidt rigtigt, at nævnet, ungdomsnævnet, som det nu skulle hedde, får betydelig større beføjelser, end det har nu, men det er ifølge selve livets lov, at det er blevet sådan, idet man jo ikke kan have en ordening, der muliggør det for et mere eller mindre vrangvilligt kommunalråd at afvise, hvad der kommer på dette område. Når vi her i tinget gennemfører love til støtte for denne undervisning eller andre foranstaltninger til gavn for det kulturelle arbejde, kan det ikke være sådan, at flertallet i et enkelt

[Horn.]

kommunalråd skal kunne forhindre, at kommunens beboere får de samme vilkår, som er almindelige her i landet og i et velordnet samfund. Det er en af de ting, der har været baggrunden for, at man nu har udformet forslaget på denne måde. Når man hver dag i 10 år arbejder indenfor dette område, gør man en række erfaringer. Jeg vil ikke påstå, at interessen fra kommunalbestyrelsernes side er sådan overvældende; den synes altså at være blevet det nu, da dette forslag kommer frem, men ellers er den ret begrænset. Disse nævn skal nu nedsættes dér, hvor kommunale råd konstituerer sig efter nyvalg. Det er vist nok almindeligt, at dette nævn er et af de sidste, man besætter, og så raffer man nærmest om, hvem der skal ind i det. Det sker måske også sommetider, at en, der ikke er blevet placeret i sognerådet, får plads indenfor nævnet, som et plaster på såret. På den måde har dette nævn været behandlet i en række tilfælde, og under disse forhold har man heller ikke kunnet forvente, at det, man havde håbet at nå ved 1942-loven, blev nået.

Uden at ville generalisere skal jeg nævne et tilfælde, jeg kom ud for i 1948 i en landkommune her på Sjælland. En kreds af borgere ville gerne have en aftenskole i gang og henvendte sig til sognerådsformanden, fordi de på en eller anden måde havde fået noget at vide om, at der skulle være et sådant udvalg i kommunen; det var 2 år efter, at kommunalbestyrelsen havde konstitueret sig efter kommunevalget i 1946. Sognerådsformanden sagde: sådan et har vi skam ikke her på landet, det er noget fint noget, de har inde i byerne. De pågældende talte så med andre, som havde kendskab til det, og fik klarhed over, at det er lovmæssigt, at der skal være et sådant udvalg i hver kommune. Så gik de tilbage til sognerådsformanden og sagde, at han måtte have taget fejl. Han måtte så hen og undersøge det i protokollen, og det viste sig, at det var rigtigt, og der var også valgt nogle mennesker ind i dette nævn. Så cyklede de ud til en af dem, og han sagde: ja det er rigtigt nok, jeg fik at vide i 1946, at jeg var valgt til formand for nævnet, men der er ikke sket noget siden.

Det er klart, at under sådanne vilkår

bliver det ikke til meget. Det er dette forhold, man nu vil skabe mulighed for at få ændret, så ungdomsnævnet bliver et organ, der virkelig tager fat på tingene. Det er ikke sådan at forstå, at det er nævnet, der skal være det egentlig iværksættende, andre skal tage initiativet; først og fremmest de lokale kulturelle organisationer. Jeg har nævnt disse ting for at pege på en tendens, som gør, at lovforslagets paragraffer har fået den form, de har. De er altså fremkaldt af selve situationen.

Der sker samtidig en forenkling på hele dette lovgivningsområde. Det hele samles i een lov, så det bliver meget lettere for den almindelige mand i kommunen at finde frem til det, han skal bruge; medens han tidligere skulle have fat i 6—7 forskellige love, kan han, som det nu er opbygget, sidde stiltfærdigt og finde ud af det. Både hvad angår forenklingen og bestemmelserne om nævnets sammensætning har der altså været fuldstændig enighed i kommissionen.

Endvidere vil jeg for ikke at komme for let om ved det gerne nævne, at det kan ske, at nævnsmedlemmerne, selvom de ikke har økonomisk ansvar således som kommunalbestyrelsesmedlemmerne, bare sidder og kræver ind. Hvis en eller anden kommunalmand ængstes for dette, når de nye nævn kommer, er det dog således, at de 2 repræsentanter for kommunalbestyrelsen kan forklare et fantasifuldt nævnsmedlem, at der er grænser for, hvad kommunens skatteydere kan klare, og jeg vil tro, at i almindelighed vil de 2 kommunalbestyrelsesrepræsentanter kunne tale sådanne brushoveder til rette, så man når frem til en fornuftig ordening.

Så har man sagt: disse nævn er altfor store, navnlig amtsnævne. Her har kommissionen ment, at det her som i andre forhold vil blive således; at man rent praktisk laver en arbejdsdeling. Jeg husker fra forhandlingerne i foråret, at der var et par ordførere, som var inde på, at den landbrugsfaglige ungdomsskole fik lidt vanskeligere forhold ved, at den blev kædet så stærkt sammen med denne lovgivning i almindelighed. Det tror jeg ikke man skal være ængstelig for, idet der jo er mulighed for, at amtsnævnet kan tilkalde sagkyndige fra den landbrugsfaglige ungdomsskole for at få de ting klaret, som specielt har interesse for denne skole,

[Horn.]

hvor forholdene kan være stærkt afvigende fra forholdene i aften- og ungdomsskolen i almindelighed. Jeg tror, at den landbrugsfaglige ungdomsskole kan være tilfreds med at blive placeret sammen med de andre skoler. Vi ved godt, at der nu og da har været skumlet i krogene om, at det gik på bedste beskub i den landbrugsfaglige ungdomsskole. Det synes jeg ikke denne skole kan være tjent med. Det er i almindelighed en god skole, og den er altså veltjent med at komme ind under disse rammer. Det har endvidere den fordel, at kommunerne får et samlet overblik over dette område.

Der har også været nogen diskussion om, hvorledes dette navn vil komme til at staa i forhold til de allerede bestående kommunale ungdomsudvalg, som blev nedsat efter en henvendelse fra undervisningsministeriet i 1946 i en række kommuner. Det er kedeligt nok, at der er opstået en strid på dette punkt. Det er vel i nogen grad en kamp mod vejrmøller; man maa kunne nå til en fornuftig ordning, når dette forslag er endeligt vedtaget. Forslaget giver jo de kommunale ungdomsudvalg ret til en repræsentation netop af de unge repræsentanter. Jeg mener, det er nødvendigt for kommunalbestyrelsen at have et sted, hvor den kan placere ansvaret, så det ikke bliver således, som man nu kan se det i en række større byer, at det flyder på 6—7 forskellige steder, således at kommunalbestyrelsen faktisk aldrig har rigtig rede på, hvor mange penge der bliver sat ind, og om det ikke overlapper hinanden altfor stærkt, således at det er en dobbelt ydelse, der finder sted. Jeg mener, det er hensigtsmæssigt, således som det her er lagt an.

De kommunale ungdomsudvalg har deres særlige opgaver at tage sig af. De er i henhold til de bestemmelser, de startede på, ikke et initiativtagende organ, men et formidlende organ mellem ungdomsorganisationerne og myndighederne. At man fra visse sider har søgt at ville gøre dem til noget andet og derved er nået frem til at skabe et modsætningsforhold mellem dem og de ungdomsnævn, der her oprettes, er en sag for sig. Det er, fordi man fra visse sider har fået en helt forkert opfattelse af de kommunale ungdomsudvalgs opgaver.

De får såmænd nok at gøre, hvis de holder sig til de dem oprindeligt tiltænkte opgaver.

For yderligere at understrege, hvor langt beføjelsen går, vil jeg gerne gentage, at initiativet stadigvæk bør udgå fra de lokale organisationer, ungdomsorganisationer eller andre organisationer i kommunen. Vi ved, at en masse organisationer, som beskæftiger sig med oplysningsarbejde, allerede kollektivt har tilmeldt sig de aftenskoler, som er oprettet af nævnene eller af et af de store oplysningsforbund eller måske af en kreds af lærere, eller hvem det nu er, der har startet dem, og jeg vil udtale håbet om, at det fortsat må være sådan, at det er organisationer eller kredse af befolkningen, som tager initiativet til at få tingene i gang, og at det kun bliver undtagelsen, at det er nævnene, der skal være de egentlige initiativtagere.

Om lovforslagets økonomiske principper har der også været nogle diskussioner hist og her i kommunerne. Som forslaget er opbygget, er det sådan, at staten siger: vi giver et tilskud, og det sættes i forhold til, hvad kommunen yder. Det vil sige, at ansvaret for, om ydelsen er rimelig, det bærer kommunen, det bærer nævnene, det bærer kommunalbestyrelserne, og nærmere kan man vist ikke komme det. Staten kunne jo godt iværksætte et større kontrolapparat til at holde øje med, hvordan pengene bliver anvendt, men således som reglerne er opbygget, mener jeg, at staten har fuld sikkerhed for, at de midler, der går af statens kasse til disse foranstaltninger, vil blive anvendt på forsvarlig måde, idet man ude i kommunerne i høj grad passer på småpengene.

Vi har naturligvis ikke — det vil jeg gerne tilføje — og kan ikke have de samme frie forhold, som vi havde i aftenskolen for 20—25 år siden. Det er klart, at med de store midler, der ydes efter den gældende lovgivning, og det, der vil kunne ydes, når denne lov er gennemført, drejer det sig om beløb af et sådant omfang, at vi må være indstillet på også at have en strengere kontrol. I den forbindelse vil jeg gerne sige — det gælder både administrationen, lærerne og eleverne, og jeg må måske understrege „eleverne“ — at der kan også stilles sådanne krav, at de ligger helt udenfor det,

[Horn.]

som det er det offentliges opgave at tage sig af. Hvis der er den rette forståelse af disse ting, tror jeg, at vi med god samvittighed kan gå ind for denne lovgivning, selvom det kommer til at koste lidt mere. Når man ser på beløbet, synes jeg iøvrigt ikke, at det virker afskrækkende i forhold til, hvad man yder i andre lande.

Må jeg sige et par ord om aftenhøjskolen. Det har været diskuteret i de sidste måneder, og der er nogle, der har ment, at nu lægges aftenhøjskolen ind i for stramme rammer. Jeg tror, at der er et par steder, hvor man vil have en aftenhøjskole i gang, men det er ikke blevet til noget, fordi man har været lidt ængstelig for, hvorledes man skulle tage på det. Man har villet afvente, hvordan den nye lov kom til at se ud. Da vi i sin tid gennemførte ændringen, hvorved vi fik aftenhøjskolen, var det meningen, at denne undervisning skulle ligge i et noget højere plan end den almindelige aftenskoleundervisning. Det kan ikke bestrides, at man i nogen grad har udvandet denne lovbestemmelse.

Jeg beder om, at man for aftenskolens og for ungdomsundervisningens skyld i almindelighed medvirker til at lade aftenhøjskolen stå på det højere plan, som den startede på, og ikke blot blive en camouflage for at skabe højere løn for de lærere, der virker i denne skole.

Så er der endelig det nye afsnit om fritidsforanstaltninger, som vi mener det er på høje tid man får skabt rammer om. Det, der her foreslås, er vel ikke de endelige rammer, det er jo et område, som i høj grad er i udvikling, men vi fra socialdemokratisk side finder det rimeligt, at undervisningsministeren har fremsat dette forslag, som kommissionen er nået til enighed om. Så må vi bygge videre på det grundlag og se, hvad man kan nå til i de kommende år.

Jeg skal ikke gå i enkeltheder med hensyn til disse fritidsforanstaltninger, men blot sige, at jeg går ud fra, at man her ved dette lovforslags fremsættelse benytter lejligheden til at sætte handling bag ordene fra besættelsestiden og fra valgkampen før det fornyligt afholdte folketingsvalg om, at man vil gøre noget for ungdommen. Nu er der lejlighed til at indfri de løfter, og selvom der skulle gå et par måneder med forhand-

lingerne herom, vil jeg håbe, at ingen vil undslå sig for at medvirke til at indfri disse løfter.

Sluttelig vil jeg gerne sige et par ord om den nye paragraf, der er kommet til, og som fandtes i det oprindelige forslag fra kommissionen, nemlig § 3, løfteparagraffen eller prøveparagraffen, hvad man nu vil kalde den. Vi lægger ikke ringe vægt på denne paragraf, men jeg forstår, at de tidligere regeringspartier har deres betænkeligheder. Vort principielle standpunkt skal jeg ikke trække op, men henvise til kommissionsbetænkningen, side 29. Der er vore grundsynspunkter ridset op, og de er faktisk tiltrådt af hele kommissionen. Jeg vil derfor nøjes med at pege på de tal, den højtærede undervisningsminister fremførte i sin fremsættelsestale. Det var tal, vi nok kendte i forvejen, men jo længere vi kommer ind i dette årti, des mere bliver vi klar over, at der må ske noget. Vort parti er den høje regering taknemlig for, at den var opmærksom på de store årgange af unge, som kommer i de nærmeste år. Hvis vi sammenholder dette forhold med udviklingen i vort erhvervsliv, vil vi se, at det ikke er for tidligt at begynde at forberede sig på at komme på højde med de øvrige nordiske lande og med en række andre europæiske lande, som på disse felter er nået foran os. Jeg ved, at mange dér vil sige: ja, men denne § 3 med dens mulighed for dagskoleundervisning og udvidet undervisningspligt for de unge mellem 14 og 18 år er ingenting værd, den er på forhånd blevet så udvandet og devalueret, at den ingen betydning har. Andre vil sige det modsatte, at det er et forsøg på at skabe en obligatorisk ungdomsskole med dagskoleundervisning. Her står disse to hårdkogte synspunkter overfor hinanden. Den højtærede ministers fremsættelsestale og de bemærkninger, ministeren gjorde, da han var ordfører ved behandlingen af denne lovgivning i foråret, giver udtryk for, at vi ikke har placeret os på noget af disse hårdkogte standpunkter, men netop dér, hvor der skulle være mulighed for gennem fri forhandling at nå frem til at gøre det første forsøg på at forme en sådan skole. Der er ingen tvang i denne paragraf. Hvis man ude i en kommune bliver enig om at gøre forsøget — og tanken er den, at de enkelte kommuner skal have mulighed for

[Horn.]

at gennemføre det — kan ingen andre i dette land have noget derimod. Vi ved, at en sådan beslutning i en kommune ikke kommer til verden ved et diktat, men efter at de interesserede kredse med kommunalbestyrelsen og ungdomsnævnet har drøftet, hvorledes forsøget kan tænkes realiseret i den pågældende kommune. Når der er tale om så frie forhold som her, synes jeg, enhver må kunne gå ind for, at der skabes mulighed for at gøre dette forsøg. Det haster. Med henvisning til den erhvervsmæssige udvikling og de store årgange af unge, der kommer, må enhver kunne sige sig selv, at det er for sent at gøre forsøget, når vanskelighederne vælter ind over os. Vi må benytte de få år, der er, inden de store vanskeligheder kommer.

Jeg håber, vi kan få en fordomsfri drøftelse af disse spørgsmål — idet vi maner spørgelserne fra 1930erne og 40erne i jorden — og forsøge i fællesskab at skabe en sådan lovgivning, at Danmark ligesom tidligere på dette område bliver førende med hensyn til at skabe nye muligheder, således at den danske ungdom kan få en sådan uddannelse, at den kan konkurrere på lige fod med de øvrige nationers ungdom.

Damsgaard: Da det foreliggende store lovkompleks om ungdomsundervisningen var til behandling i folketinget den 13. marts i år, gjorde jeg rede for mit syn på disse ting og fremkom med nogle betragtninger af mere almen karakter ungdomsundervisningen vedrørende. Jeg skal ikke nu knap 8 måneder efter gentage, hvad jeg sagde da, ej heller fremsætte så mange betragtninger som dengang. Men det er et nyt folketing, og det er forresten også en ny undervisningsminister vi har, og derfor må vi vel begynde næsten forfra med sagen.

Der er gennem mange år udført et godt ungdomsarbejde, og altid er de unge kommet frivilligt — det vil jeg gerne understrege — og har selv bragt ofre for at være med i undervisningen. Nu vil man heroverfor sige, at tiden er en anden, og de unge er anderledes. Det er måske rigtigt. Der skal mere til nu for at fange de unge; det er det, jeg i foråret kaldte kampen om de unge, som vi kender den i vor tid. Her må sam-

fundet naturligtvis ikke være en passiv tilskuere; hvis det med rette kan hævdes, at de helt unge ikke nytter tiden vel eller ikke får en forsvarlig undervisning, må samfundet absolut træde til. Men det er meget vigtigt at overveje, hvad vi tilbyder de unge, og hvad vi kan få dem med til. I den forbindelse vil jeg gerne fremhæve hjemmenes og forældrenes ansvar overfor de unge i 14—18 års alderen, og det er for en stor del den kategori af unge, som vi beskæftiger os med her. Forældrene er og skal være de egentlige vejledere for børn og unge i den alder, og efter min mening må der ikke kaldes så stærkt og så vedholdende og fra så mange sider, at de unge ikke har lyst og ro til at være hjemme en enkelt aften eller enkelte aftener om ugen.

I dette lovkompleks går man ind for en ret vidtgående offentlig støtte til ungdomsundervisning og andre ungdomsforanstaltninger, og det kan jeg på venstres vegne billige på en række områder, men ikke helt ubetinget på alle. Der er også principielle ting i lovforslaget, som jeg er betænkelig ved eller direkte imod, og disse ting må jeg vel hellere tage først.

Selvom jeg gerne ser, at de flest mulige unge i 14—18 års alderen søger en af de ungdomsskoler, der er lagt rammer for i lovens kapitel I, §§ 1 og 2, er jeg meget betænkelig ved det, der står i § 1, stk. 3 — jeg beder om formandens tilladelse til et kort citat. Der står her:

„Unge mennesker har ret til en ugentlig frieftermiddag uden tab af arbejds-løn for at deltage i ungdomsskolens dagundervisning.“

Her vil der så blive tale om som det mindste 16—18—20 eftermiddage, hvor de unge kan få fri for arbejde. Hvis det kan ordnes ad frivillighedens vej og i god forståelse mellem de unge mennesker og arbejdsgiverne, er det godt, så ser jeg det meget gerne, og det har det i vid udstrækning kunnet hidindtil. Men affattelsen af § 1, hvor der står, at der i alle kommuner skal oprettes ungdomsskoler, og videre, at unge mennesker har ret til en ugentlig frieftermiddag, mener jeg, udfra de erfaringer, jeg har gjort i dette ungdomsarbejde, er for kategorisk og for bydende. Jeg vil straks indrømme, at problemerne ikke er de samme under byforhold og under landboforhold, det ved jeg

[Damsgaard.]

meget vel, det var det, vi drøftede også i foråret. På landet tror jeg en sådan bestemmelse vil virke direkte mod sin hensigt. Vi har fået forlænet ferien, og kommer det nu dertil, at de unge piger og karle — og jeg må måske i parentes sige, at de unge i landbohjemmene på 16—18 år ikke er børn mere; det er dem, vi kalder unge karle og piger — skal have ret til at få en snes eftermiddage fri, tror jeg, bageret vil flyde over for nogle ærede medborgere. Er det derimod en frivillig sag, en tjeneste, man gør en flink ung medhjælper, er det sandsynligt, at de får fri til den ønskede undervisning. Min erfaring siger mig, at de i mange, mange tilfælde vil få fri.

Den højtærede undervisningsminister har i modsætning til sin forgænger indsat en ny § 3 om forsøgsvis forlængelse af undervisningspligten. Den højtærede undervisningsminister belærte i sin fremsættelsestale tinget om, at begrebet tvungen ungdomsskole er en kliché, som jeg forstod nærmest hørte fortiden til. Nu er der derimod tale om udvidet undervisningspligt. Ja, lad os så bare sige det, men der er dog tale om indførelse af det 8. skoleår, sådan som vi traditionelt har opfattet det, forsøgsvis, og jeg har selvfølgelig også bemærket mig, at andre skoler kan træde i stedet, og at forældre kan få udsættelse for deres børn til en senere alder.

Hvis man ikke ønsker, de skal fortsætte, når de er 14 år, direkte fra børneskolen, kan de få udsættelse. Det sidste synes jeg nu er noget mærkeligt noget, hvis de i en senere alder skal tilbage til den samme skole og den samme klasse. Man kan frigøre sig for pligten ved at sende sine børn på efterskole og lignende skoler, det ved vi, men iøvrigt mener jeg slet ikke, at problemet om et 8. skoleår, eller hvad man nu vil kalde det, hører hjemme i dette lovforslag. Jeg vil foreslå, at det tages ud her og undersøges i sammenhæng med overvejelse over hele børneskoleundervisningen. Jeg tror, det er det naturligeste, og sådanne overvejelser må komme i en nær fremtid.

Forslaget om aftenskoler er ikke meget ændret, og denne lov har også virket godt nok. Det samme gælder aftenhøjskolen. Den har vist sig at være en værdifuld nykabelse, der siden aftenskoleloven af 1942

har fået stor udbredelse ud over landet og har været til glæde og udbytte for mange.

Her foreslår man med rette, at aldersgrænsen for deltagere sænkes fra 21 til 18 år. Det er en fornuftig ændring.

Jeg vil gerne gøre nogle få bemærkninger om ungdomsnævnene, både dem, der skal nedsættes i henhold til loven i hver kommune, og amsungdomsnævnene. Disse nævn tillægges store opgaver og store beføjelser, både i henseende til at få undervisningen i gang og til at godkende skoleplaner. Jeg forstår af de bemærkninger, der følger lovforslaget, at det er ministerens mening, at nævnenes arbejdsområde fremover skal udvides betydeligt, og jeg forstod også, at den socialdemokratiske ordfører, det ærede medlem hr. Horn, erkendte, at nævnene får en meget stor beføjelse, og han føjede til, at de skal bruges overfor en vrangvillig kommunalbestyrelse. Jeg tror ikke, at man, hvis de skal få succes ude omkring i kommunerne, skal tale så højt om disse nævns beføjelser og deres magt overfor kommunalbestyrelsen. Det er min erfaring, at kommunalbestyrelserne praktisk taget aldrig er vrangvillige overfor bestræbelser for at få et fornuftigt ungdomsarbejde i gang i kommunen.

Jeg synes også, at det ærede medlem hr. Horns bemærkninger om den måde, nævnenes medlemmer blev udpeget på, var noget malplacerede. Jeg kan ikke vide, om det ikke var et søgt eksempel fra Nyborgeggen, eller hvor det nu var man — forstod jeg — næsten raffede om, hvem der skulle ind i dette nævn; det tror jeg kun gælder i meget, meget få tilfælde. Jeg tror tværtimod, at kommunalbestyrelserne med megen omhu finder frem til de mennesker i kommunen, der interesserer sig for aftenskole- og ungdomsskolearbejde, og sætter netop dem ind i disse nævn. Jeg synes ikke, vi ved denne behandling skal prøve på at lægge sagen næsten for had overfor kommunalbestyrelserne og heller ikke prøve at deklassere de mennesker, der ofrer deres tid i disse ungdomsnævn.

Jeg forstod på den højtærede minister, at det er ministerens mening, at nævnets arbejdsområde skal udvides og ikke begrænses til de skolemæssige opgaver, men at ungdomsnævnet også skal tage sig af fritidsforanstaltninger såsom klubarbejde

[Damsgaard.]

og indstilling vedrørende støtte til foreningsvirksomhed, og at der kan ansættes særlige konsulenter til at hjælpe amtsungdomsnævnene. Alene heri er jo omfanget af disse nævns størrelse og beføjelser angivet, og jeg skal ikke på forhånd tage afstand herfra. Jeg advarer dog imod, at man lægger det op til mere, end man tror det virkelig kan holde til, og jeg henstiller, at vi i udvalget grundigt får gennemdrøftet, hvilket arbejdsområde og hvilke beføjelser man nu kan tænke sig disse nævn skal have. Jeg tror, det er meget vidtspændende, og jeg har også en tanke om, at det initiativ, der måtte blive taget fra et arbejdsivrigt nævn, kan komme til at gå på tværs af det ungdomsarbejde, som er godt i gang. Nu ved jeg, at det ærede medlem hr. Horn vil sige: ja, men det er jo slet ikke meningen. Nej, det er det vel ikke; hvis ungdomsarbejdet er i gang, er det i og for sig ikke meningen, at nævnene skal blande sig i det, men vi ved jo nok, at er nævnene een gang nedsat, og er disse nævns medlemmer ivrige, så kan der godt opstå divergenser mellem det arbejde, som ad frivillig vej er startt, og nævnets synspunkter; det er disse, jeg har en lille frygt for vil komme til at kolliderer. Man kan, synes jeg, også indvende, at til trods for den brede sammensætning, nævnene har, bliver i landkommunerne kun 2 medlemmer valgt af sognerådet, og det er da vist lovlig lidt ud af et nævn på 11 medlemmer. Nu bliver det jo en pligt at oprette ungdomsnævn i samtlige sognekommuner — det spørgsmål ville jeg også gerne vil skulle drøfte igennem — og jeg vil mene, at sognerådene måske skulle have lidt mere indflydelse på valget og også have større adgang til at komme ind i disse nævn.

§§ 28 og 29 omfatter særregler for ungdomskostskoler, der kan oprettes såvel af det offentlige som af private. Det har der været mulighed for siden 1942, men det er ikke blevet til ret meget. Det beklager jeg for så vidt, for jeg betragter et sådant skoleophold, hvor de unge kommer ud for at være nogle måneder på en kostskole, af mange grunde som værdifuldt. Her skal de unge fra både by og land — disse skoler er jo særlig tænkt oprettet for unge fra byerne, men nogle kommer fra landet —

bo sammen og have undervisning sammen, og det tror jeg er meget værdifuldt. Vi kender det fra efterskolerne, og disse efterskoler har nu virket udmærket gennem snart 100 år som opdragelsessteder for de unge. Derfor beklager jeg egentlig, at de skoler, der her lovgives om, ikke har fundet større udbredelse. Jeg håber, det vil ske, og navnlig håber jeg, at vi får byernes unge med.

Så er der spørgsmålet om, hvorvidt man stiller disse skoler bedre i økonomisk henseende end de bestående efterskoler, men det kan vi drøfte i udvalget; det er måske ikke noget problem i sig selv; jeg har ikke indtryk af, at efterskolerne er misfornøjede med deres stilling.

Det foreslås i lovforslaget, at den landbrugsfaglige ungdomsskole inddrages også i dette lovkompleks. Jeg mener, det er en tvivlsom fordel, og det sagde jeg også ved behandlingen i foråret. Efter min opfattelse er den ensretning — det lyder måske ikke så godt — om man hellere vil: den forenkling, der foreslås, uheldig. Jeg ser helst, at vi bevarer den nugældende lov som en selvstændig lov, og deri er jeg enig med kommissionens mindretal, konsulent Larsen-Ledet. Der er i hvert fald ikke fra landbrugsorganisationernes side fremsat ønsker, der kan tilskynde til den foreslåede sammenlægning — tværtimod.

I forbindelse med omtalen af denne skoleform vil jeg nævne, at det nu foreslås, at eleverne intet selv må betale for at gå i skolen — det gælder også de andre ungdomsskoleformer. Vi har ellers haft den praksis, at elever i den landbrugsfaglige ungdomsskole betaler 6—10 kr. for en vinter. Jeg tror, det er principielt forkert, at de unge ikke selv skal betale lidt for at være med. Alting skal være så let, og alting skal være gratis for de unge nu. Jeg tror slet ikke, det er nødvendigt, at man tilbyder så meget; jeg tror tværtimod, det har en vis betydning, at de føler, at de dog selv skal være med til at bære lidt af udgifterne.

I lovforslaget foretager man en tillempning af den landbrugsfaglige skoles og aften skolens timebetaling. Dette forhold vil jeg gerne have drøftet i udvalget. Jeg skal ikke komme nærmere ind på det her, men vil dog gerne sige, at jeg ikke rigtig kan

[Damsgaard.]

anerkende den klassificering, der finder sted derigennem, at man forhøjer timebetalingen for aftenskoleundervisningen, samtidig med at man sætter den ned for den landbrugsfaglige undervisning, hvor man har mange elever. Jeg anerkender fuldtud — det vil jeg gerne have sagt meget tydeligt — det værdifulde arbejde, der udføres, og som har været udført gennem mange, mange år i aftenskolen; men jeg vil mene, at der kræves mindst lige så meget, ja, jeg vil endogså hævde mere af den lærer, der skal undervise i et landbrugsfagligt emne i en klasse af unge landmænd — sommetider er der også ældre med — og jeg tror, at dette ofte måske kræver nogen mere forberedelse.

Som noget nyt inddrager man nu også brevskoler under ungdomsskolelovgivningen og foreslår at yde støtte til disse. Såvidt jeg har kunnet følge med i disse brevskolers virke og stadig større udbredelse, beskæftiger de sig med overordentlig mange emner, og der betales et beløb for at deltage. Der er vist megen geschäft i nogle af disse foretagender — det er jo ofte kæmpeannoncer, der anvendes for at lokke folk med — men nogle af disse skoler er vist gode nok, og det er vel også meningen ved en vis kontrol at sortere dem og så yde støtte til de bedste af dem.

Kapitel VI omhandler fritidsforanstaltninger m. v. Jeg vil gerne fremhæve den store forskel, der er på forholdene i de store byer og ude i landkommunerne — ja, de kan slet ikke sammenlignes. Det vil jeg gerne have sagt, fordi jeg synes, det gav anledning til misforståelser i diskussionen i foråret. Jeg er helt klar over den store forskel, der er, og den kan forsåvidt vanskeliggøre, at man kan lovgive fornuftigt for begge disse områder. Hvis det er sådan — og det er det vistnok — at de unge er tvunget til at stå og drive på et gadehjørne, er det udmærket, at kommunerne skal stille lokaler til rådighed, så der kan indrettes klublokaler for de unge, hvor de er underholdning, og hvor der gives forskellig underholdning, vel også belæring. Vi skal dog på den anden side heller ikke lokke de unge væk fra hjemmene hver aften. Jeg skal slet ikke kritisere disse ting, ingenlunde. Jeg erkender de store byers problemer netop på

disse områder, og jeg vil gerne være med til at løse dem; men vi lovgiver jo for hele landet, og jeg ængstes for, at samtidig med at alt dette udbygges og udbygges delvis for statens penge, slås der noget i stykker i forholdet mellem hjemmet og de unge.

Det sidste, jeg skal nævne, er de mange lærere, en sådan ungdomsundervisning vil kræve. Skal der komme noget godt ud deraf, kræves der lærere med særlige evner, som med lyst og også med humør vil tage en sådan speciel undervisning op. Det kan nok blive et problem at skaffe sådanne egnede lærere, og det bliver nødvendigt, at vore uddannelsesskoler overvejer dette problem. Jeg ved, at en af disse, nemlig den frie lærerskole i Ollerup, har planer parat, der tager særligt sigte på en speciel uddannelse af lærere til ungdomsundervisning; men det bliver også nødvendigt, at man fra anden side interesserer sig herfor, og det er derfor, jeg nævner også dette problem med lærerne.

Jeg skal slutte med at sige, at jeg håber og også tror, at dette lovkompleks, når vi får det behandlet færdigt, vil blive en løftestang for fremtidens ungdomsarbejde og en håndsrækning til godt ungdomsarbejde. Jeg skal derfor på venstres vegne anbefale det til behandling i udvalget.

Ninn-Hansen: Det er et meget vidtspændende lovforslag, der her foreligger til behandling. Lovforslaget fastlægger rammerne for den undervisning, der gennem en årrække har fundet sted på frivilligt grundlag, og hvorved de enkelte elever har søgt at udvide deres kundskaber på en række områder uden dermed at tilsinde opnåelse af en eksamen eller en krævet teoretisk uddannelse.

Det er ikke nødvendigt i dette høje ting at fremhæve oplysningsarbejdets betydning. Værdien af den frivillige kundskabstilgængelse er forlængst fastslået — ja, det er vel ikke for meget sagt, at landets økonomiske, sociale og kulturelle udvikling i meget væsentlig grad er baseret paa folkeoplysende virksomhed, den virksomhed, der er foregået siden den første folkehøjskole begyndte sit arbejde i Rødding i 1844. I byerne og på landet har der siden været udfoldet talrige bestræbelser for at holde den gamle højskole-tanke levende, og på de allerfleste områder kan man sige, at det er sket med et godt

[Ninn-Hansen.]

resultat. Det hører med til vort demokratis opbygning, jeg tror også til dets videre udbygning, at det folkeoplysende arbejde sætter ind den dag, skolen holder op. Det er derfor en selvfølge, at jeg på mit partis vegne kan tilsiige et lovforslag af denne karakter vor meget store interesse og medarbejderskab med hensyn til udformningen af dets enkeltheder.

Da den tidligere undervisningsminister, det ærede medlem hr. Hvidberg, i foråret fremsatte det lovforslag, som den højtærede undervisningsminister nu har genfremsat med enkelte ændringer, kunne mit parti også give udtryk for sin glæde over, at denne undervisning hermed ville få forbedrede vilkår.

Jeg kan derimod ikke i dag give den højtærede undervisningsminister noget løfte om en snarlig gennemførelse af forslaget. Dertil er det for vidtspændende. Jeg vil også gerne gøre opmærksom på, at de økonomiske konsekvenser af forslaget synes at være ret uoverskuelige såvel for staten som for kommunerne. Den højtærede minister har jo heller ikke gennem den foretagne ændring ved indførelse af en ny § 3 bidraget til at give forslaget en lettere gang gennem forhandlingerne her i det høje ting og i det udvalg, som jeg forstår det er tanken at nedsætte.

Den højtærede minister omtalte også i sin fremsættelsestale henvendelser, der allerede er fremkommet fra sognerådsforeningerne, der har udtrykt betænkeligheder ved ungdomsnævnenes beføjelser. Ja, både af den grund og på grund af de betydningsfulde økonomiske konsekvenser for kommunerne, som forslaget indebærer, kan der vist være al mulig grund til at drøfte sagen nærmere både med sognerådsforeningerne, som her er nævnt, og med købstadkommunalforeningen.

Løvrigt må det vel gælde — heri tror jeg den højtærede undervisningsminister er ganske enig med mig — ved et lovforslag som dette, hvis hele skæbne som lov afhænger af en udbredt velvilje i befolkningen, at

folkettinget må have den allerstørste interesse i, at forslaget ved møder rundt omkring i landet bliver diskuteret, jeg vil også sige kritiseret, så vi kan finde frem til den harmoniske løsning, den højtærede minister omtalte sidste fredag.

Den højtærede minister har med forslaget om nedsættelse af ungdomsnævn i §§ 8 og 9 og om amsungdomsnævn i § 12 ønsket at få organer, der ved hjælp af de meget betydelige beføjelser, som er blevet tillagt dem, kan blive de afgørende myndigheder med hensyn til ungdomsskolens plan og drift. Det ærede medlem hr. Horn udtalte før sin store glæde over disse nævn, både over deres sammensætning og deres beføjelser. Jeg kan ikke helt dele den glæde. Det forekommer mig, at nævnenes sammensætning ikke på alle punkter er helt tilfredsstillende, og jeg har også noteret de indvendinger, der er fremsat fra landboforeningernes side mod amsungdomsnævnenes beføjelser vedrørende den landbrugsfaglige undervisning, hvilke indvendinger det ærede medlem hr. Damsgaard før gav sin tilslutning til.

Løvrigt synes betegnelsen ungdomsnævn ikke helt at kunne dække nævnenes virksomhed, idet jo også aftenskolen og aftenhøjskolen, i hvis undervisning mange ældre deltager, falder ind under ungdomsnævnenes område.

Jeg skal ikke ved denne lejlighed gå i detaljer med hensyn til nævnenes magtstilling. Det kan ikke være opgaven ved en førstebehandling at gå disse detaljer igennem. Jeg synes, at nævnenes magtstilling er meget stor, at den endogså er for stor, og at der findes flere bestemmelser i forslaget, hvorefter nævnene har fået en betænkelig stærk stilling overfor kommunerne. Det ærede medlem hr. Horn sagde, at hvis der var et enkelt brushoved i et sådant nævn, måtte de to repræsentanter fra kommunalbestyrelsen vel være i stand til at klare ham. Ja, det er muligt, hvis det ligefrem er brushoveder, der kommer derind. Men det er slet ikke det, jeg tænker på; det, jeg tænker på, er, at der i disse nævn bliver et

[Ninn-Hansen.]

flertal, et meget stort flertal, der ikke på samme måde som kommunalbestyrelsens medlemmer har oversigt over kommunens økonomi og viser den tilstrækkelige hensyntagen til kommunens økonomiske forhold. Dette store flertal giver man, synes jeg, for mange beføjelser med hensyn til at pålægge kommunerne at yde de tilskud, der er tale om flere steder. Det gælder ikke mindst i § 46, stk. 2, hvorefter amtsunngdomsnævnet kan tvinge en kommune til at yde 35 pct. af driftsudgifterne i tilskud til en klub, selv om kommunalbestyrelsen i sin indstilling til amtsunngdomsnævnet er gået imod det. Vi ønsker ikke fra mit partis side med bestemmelser af denne art at angribe kommunalbestyrelsernes dispositionsret. Kommunalbestyrelsesmedlemmer er valgt på helt igennem folkeligt grundlag; de får i den tid, de sidder i kommunalbestyrelsen, lejlighed til på en række områder at vurdere økonomien i kommunen, og vi kan ikke gå med til, at man i så høj grad, som det her er tilfældet, vil angribe deres ret, den ret, der er tillagt dem, og som altid har været gældende, til at disponere vedrørende kommunens økonomiske forhold.

Da loven om ungdomsskolen for den ufaglærte ungdom blev vedtaget i 1942, blev der knyttet store forventninger til de muligheder, der hermed blev givet for en dygtiggørelse af de unge, der havde forladt folkeskolen. Det er desværre ikke noget stort tal af ufaglærte, der har søgt ungdomsskolen. I 1950—51 var det efter det oplyste kun 6 940 elever. Det må fortsat være et ønske — og det er det også for mit parti — at de flest mulige unge søger undervisning efter afslutning af skoletiden; men mange af dem, der fra skolebænken går ud i det praktiske liv, mangler, tror jeg, i de første år lysten til at søge undervisning.

Jeg tror ikke, at der vindes noget ved at gøre ungdomsskolen obligatorisk. Undervisningspligten bør ophøre, når en dreng eller pige er gået ud af folkeskolen. Al senere undervisning må efter min opfattelse hvile på frivillighed. De unge, der ikke frivilligt vil gå i en ungdomsskole, vil næppe kunne få større udbytte af den undervisning, de bliver tvunget til at deltage i. Jeg er på dette område ganske enig i den opfattelse, der er gjort gældende af Danmarks Lærerforening

i den skrivelse fra 1949, der er tilsendt ungdomsskolekommissionen.

Den højtærede undervisningsminister har imidlertid under hensyntagen til den stærke stigning i antallet af unge, der kan forventes i de kommende år, foreslået en delvis udvidelse af undervisningspligten for de 14—15-årige. Jeg er ganske enig med den højtærede minister i, at der kan opstå endog mange problemer, når disse årgange kastes ud på arbejdsmarkedet. Jeg forventer da også, at det i dette høje ting i den kommende tid på flere områder vil blive sådan, at vi må beskæftige os med at finde frem til en løsning af de erhvervsmaessige vanskeligheder, der kan opstå, for det er jo her, problemerne ligger. Jeg vil dog heller ikke benægte, at det indenfor en overskuelig fremtid kan blive aktuelt at diskutere det betimelige i en eventuel udvidelse af undervisningspligten til et ottende skoleår, et spørgsmål, som jeg ikke nu skal tage nogen stilling til. Jeg mener slet ikke, at det vedrører denne debat, da spørgsmålet har relation til hele skolens struktur og dermed til folkeskoleloven. Det er vel også givet, at inden man virkelig beskæftiger sig med spørgsmålet om udvidelse af undervisningspligten til det ottende skoleår, må man høre lærernes mening derom.

Den udvidelse af undervisningspligten, den højtærede minister har foreslået gennem indførelse af § 3 i ungdomsskoleloven, mener jeg ikke giver noget godt grundlag for en bedømmelse af en generel udvidelse af undervisningspligten til det 15. år. Opfyldelsen af undervisningspligten kan ifølge forslaget ske på en af de 5 i § 2, stk. c, nævnte måder eller en af de 5—6 i § 3, stk. 3, nævnte måder. Der bliver altså 10—11 forskellige skoleformer i et begrænset antal kommuner, der efter den højtærede ministers mening således skulle kunne give et billede af, hvordan udvidelsen af undervisningspligten vil kunne virke.

Jeg tror ikke, det vil være muligt at udlede noget af betydning af et sådant forsøg. Jeg vil desuden gerne spørge, om den højtærede minister finder det rigtigt at gennemføre en udvidet undervisningspligt for kun en del af de 14—15-årige, når grundlovens § 76 forudsætter en almindelig undervisningspligt, der kan opfyldes gennem skolegang i folkeskolen eller en undervisning, der kan stå mål med, hvad der kræves al-

[Ninn-Hansen.]

mindeligvis i folkeskolen. Jeg finder det i hvert fald noget betænkeligt at gå ud over de forudsætninger, hvorpå grundlovens § 76 synes at bygge sin formulering.

Ifølge lovforslaget skal de 14—15-årige, der ikke modtager anden undervisning, gå i en ungdomsskole, medens de 15—18-årige er frit stillet. Det første år efter skolen er hermed gjort til det afgørende. Jeg forstår ikke helt, at den højtærede minister finder det rigtigt først og fremmest at ville placere denne årgang, altså de 14—15-årige, i ungdomsskolen. Ved behandlingen af loven om ungdomsskoler for ufaglærte i 1942 udtalte den socialdemokratiske ordfører — det står i folketingstidenden 1941—42, spalte 1566, og jeg anmoder om formandens tilladelse til at citere —:

„Jeg kan nu ikke komme bort fra den tanke, at de unge har godt af en pause på mindst et år, efter at de er kommet ud af folkeskolen. Når de kommer til ungdomsskolen, skulle de helst have gjort de første erfaringer i arbejdslivet, så der er udgangspunkter for videregående tilegnelse. Måske vi kunne enes om et kompromis og lade skolen gælde de 15—18-årige.“

Der skal vist et meget skarpt øje til at se overensstemmelsen mellem denne udtalelse og så den § 3-løsning, den højtærede minister foreslår, men den højtærede minister kan måske retlede mig, for det var jo den højtærede minister, der dengang udtalte sig således. Hvis man derfor skulle gennemføre den højtærede ministers nye forslag, må vi andre, hvis socialdemokratiets ordfører dengang havde ret, frygte, at de børn, der tvinges i ungdomsskolen uden at få den nævnte pause, vil være meget uinteresserede i en fortsættelse af undervisningen i denne.

Jeg ser også, at andre, som har omtalt det lovforslag, den højtærede minister er kommet med, ikke modtager det med ubetinget velvilje. Jeg vil her gerne nævne, hvad der er skrevet i „Middelfart Venstreblad“ for 2. november — jeg anmoder om formandens tilladelse til et citat —:

„Vi tror ikke en døjt på den tvungne ungdomsskole. Man kan slæbe heste til vandtruget, men ikke tvinge dem til at drikke. Endnu mere gælder det mennesker, at de ikke kan tvangsfodres med

kundskaber, som de ikke selv har trang til at få.

Det er vort håb, at der endnu i folketinget er nok til at værgе friheden og stemme dette lovforslag ned. I hvert fald skal det siges rent ud, at det er tvungen ungdomsskole — intet andet.“

Jeg vil da gerne med det samme sige, at jeg hører til dem, der på den måde, det radikale blad her nævner, ønsker at være med til at værne friheden, og jeg vil især af de andre grunde, jeg har nævnt, henstille til den højtærede minister, at § 3 fjernes, således at ungdomsskolen kommer til at hvile på frivillig basis.

Den samme frivillighed kunne måske være ønskelig i § 1, stk. 3, hvorefter unge mennesker har ret til en ugentlig frieftersmiddag. I en større virksomhed vil denne fritid formentlig ikke volde noget videre besvær, men i en lille virksomhed kan det undertiden være vanskeligt at undvære en medhjælper. Efter lovforslaget kan der gives dispensation, men jeg synes, det ville være rimeligere at drøfte, og det kan vi gøre i udvalget, om man ikke skulle gøre denne bestemmelse deklaratorisk, således at fravigelse kan ske ved aftale og denne skal træffes ved antagelsen.

De øvrige undervisningsformer, der er nævnt i forslaget: aftenskoler, aftenhøjskoler, ungdomsskoler, fortsættelsesklasser og efterskoler, landbrugsfaglige skoler og brevs skoler, hviler alle på frivilligt grundlag og er af stor betydning for den folkelige oplysning, der bør have hjælp og støtte. Flere af disse bestemmelser synes jeg der er grund til at drøfte nærmere; vi har også enkelte indvendinger fra vor side, som vi vil pege på i udvalget. Nogle steder synes jeg det er lidt vanskeligt at se de økonomiske konsekvenser af en gennemførelse, men vi ser med velvilje på disse spørgsmål, selv om vi gerne vil drøfte dem yderligere.

Tilskuddene til klubber forudsætter ikke en egentlig undervisning; jeg tror imidlertid, det har stor betydning, at den klubvirksomhed, der opfylder et vist socialt formål ved sin tilstedeværelse, bliver støttet.

Det ærede medlem hr. Damsgaard talte før om hjemmenes indflydelse, og jeg er ganske enig med det ærede medlem, når han taler om, at hjemmenes indflydelse ikke må forflygtiges. Jeg synes, det er rigtigt,

[Ninn-Hansen.]

det kommer frem, også i en debat som denne, at hjemmene har og fortsat bør have mange opgaver, og det kan ikke være det offentlige opgave at fritage hjemmene for nogen af de opgaver, der har betydning for det enkelte hjem, for det enkelte menneske og for hele den kulturelle udvikling. De unge, ikke mindst i de større byer, der kommer fra dårlige hjem, kan man imidlertid efter min mening ikke overlade til gadehjørner og kaffebarer. Jeg er klar over, at øget støtte til arrangementer for dem i en klubvirksomhed vil betyde øgede udgifter, men jeg tror, at en undladelse af at yde disse bidrag kan blive dyrere senere. Det kan i så fald blive den højtærede justitsministers konto, der bliver belastet; ungdomskriminaliteten taler sit tydelige sprog om dårlige hjemms negative betydning.

Jeg ser altså med forståelse på tanken om, at foranstaltninger af den art støttes, og det sker allerede i et vist omfang for tiden gennem tilskud fra socialministeriet. Derimod er det noget vanskeligt at se begrundelsen for, at der skal ydes tilskud til klubber uden et sådant formål, til foreningslokaler, lederuddannelse o. lign. Om de enkelte kommuner vil yde sådanne tilskud, bliver deres sag, men jeg kan ikke se noget rimeligt i, at en lov giver en kommune pålæg om at gøre det. Det kan efter min opfattelse heller ikke være statens sag at være bidragyder til alt foreningsarbejde, det må fortsat være en opgave for foreningslederne at udføre arbejdet således, at foreningen kan klare sine udgifter.

Jeg synes, der er en meget stærk tendens til i lovforslagets kapitel VI at vove sig ind på områder, som det efter min mening ikke er helt naturligt at komme ind på, og det kan få vidtrækkende konsekvenser og medføre meget betydelige udgifter, hvis dette område skal videreudvikles med betaling til alt muligt. Jeg tror ikke, vi her i tinget skal interessere os for at lade staten tage sig af de flest mulige opgaver, det gælder også dette område, selvom man mener det påkrævet, hvad jeg ikke mener det er.

Tilslutningen til aftenskoler og aftenhøjskoler har været i stadig stigning. Jeg betragter det som et meget glædeligt vidnesbyrd om befolkningens kundskabstørst, når aftenskolerne i 1951—52 har været besøgt

af mere end en kvart million mennesker og aftenhøjskolerne, der stadig bliver udbygget, besøges af flere og flere. Det er af overordentlig stor betydning, at denne udvikling får de bedst mulige betingelser for at fortsætte, og jeg vil meget stærkt advare imod, at der foretages nogen som helst indskrænkning i de beføjelser, der er overladt de private, frie oplysningsorganisationer. Der kan tværtimod være grund til at undersøge, om deres stilling er således sikret, at der ikke fra ungdomsnævns eller andre myndigheders side kan påbydes en lokal centralisation af arbejdet, hvorved det enkelte oplysningsforbunds arbejde bliver hemmet. Medens det offentlige ved ungdomsskolen er nødsaget til at optræde både som hjælper og som vejleder, tror jeg, at vi på aftenskolerens område når de bedste resultater, hvis det offentlige, bortset fra den økonomiske bistand, holder sig mest muligt i baggrunden. Der findes mange fortræffelige, også kommunale, aftenskoler, der må opretholdes, men de steder, hvor de frie oplysningsforbund virker og har god kontakt med befolkningen, bør den kommunale undervisning føre en tilbagetrukket tilværelse.

Det stemmer godt med danske folkelige traditioner at give de bevægelser, der ledes af en idé, det størst mulige råderum. Det er min opfattelse, at de nuværende oplysningsforbund, Arbejdernes Oplysningsforbund, Folkeligt Oplysningsforbund og Liberalt Oplysningsforbund samt det fornylig dannede Frit Oplysningsforbund, alle opfylder en mission af større eller mindre omfang. Jeg har haft lejlighed til gennem et arbejde i Folkeligt Oplysningsforbund at se den interesse, der er skabt for denne bevægelses arbejde, hvor deltagerne i studiekredse i løbet af de 5—6 år, organisationen har virket, er kommet op på over 30 000, hvortil kommer deltagerne i foredragsaftener o. lign. Dette er sket, samtidig med — og det synes jeg er værd at lægge mærke til — at de øvrige oplysningsforbund også har kunnet glæde sig over en stigning. Der er for mig ingen tvivl om, at mange mennesker, der tidligere følte et savn, har en meget stor tilfredsstillelse ved at følge den undervisning, der foregår i oplysningsforbundene.

Det er undertiden blevet kritiseret, at de frie oplysningsforbund har tilknytning til bestemte partier, hvilket efter nogles me-

[Ninn-Hansen.]

ning skulle gøre dem mindre egnede til deres opgaver som oplysningsbevægelser og derigennem mindre værdige til de økonomiske tilskud, de modtager fra staten og kommunerne. Jeg kan ikke tilslutte mig en sådan kritik. Det er ikke partipolitisk propaganda, der drives i oplysningsforbundene. Undervisningen bliver næsten alle steder gennemført på en fortrinlig måde, og de enkelte oplysningsforbunds hele virksomhed foregår på en selvstændig måde i forhold til de pågældende partier. Det, der ligger til grund for oplysningsforbundene, er en idé, der ganske vist fjerner dem fra den neutralitet, der fra visse sider vurderes højt, men til gengæld giver denne idé bevægelserne mulighed for at foretage kulturfremstød, at skabe kulturbrydninger og derigennem bidrage til, at dansk folkeligt liv får et nyt indhold. Den politiske virksomhed i Danmark har igennem tiderne haft sit udspring i folkelige brydninger og folkelig oplysning. Forhåbentlig vil oplysningsforbundene kunne sætte den gæringsproces i gang, der er en forudsætning for et levende demokrati.

Jørgen Jørgensen (Lejre): Jeg var noget overrasket ved at høre den konservative ordfører bebude, at man ikke skulle forvente, det konservative parti ville interessere sig for at få dette forslag gennemført snarest. Jeg er overrasket over det, fordi det var en konservativ minister, der fremsatte et forslag med omtrent samme indhold for godt et halvt år siden, og det var formentlig i den hensigt og med det formål, at forslaget skulle gennemføres. Dengang mærkede jeg også en vis kølighed fra det konservative partis side, men jeg har da ment, at når en minister mødte med et forslag i rigsdagen, var det meningen, at han ville have det gennemført. Hvad er egentlig grunden til, at man fra konservativ side nu ikke interesserer sig for at få forslaget igennem?

Det kan da ikke komme partiet overraskende, hvad der står i dette forslag. Det ærede medlem hr. Carsten Raft har deltaget i alle kommissionsmøder — ja, det har han måske ikke, men i hvert fald var han med i kommissionsarbejdet, så længe kommissionen arbejdede — og det ærede medlem, forstår jeg, havde sit parti bag sig, da han gav

tilslutning til forslaget i den udformning, hvori det foreligger nu, både med § 3 om udvidet undervisningspligt og alt det øvrige, som det ærede medlem hr. Ninn-Hansen rejste indvendinger imod. Hvad er grunden til, at det konservative parti nu ikke interesserer sig for at gennemføre, hvad deres repræsentant i kommissionen, hvad deres minister i sin tid interesserede sig for at få igennem?

Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen siger, at han og hans parti vil værne friheden i skolen overfor den tvungne undervisning, som her foreslås, og det er naturligvis meget betryggende, at de konservative vil værne friheden i skolen, men det er ikke nødvendigt i forbindelse med det forslag, der foreligger; her er ingen, der vil tvinge nogen til at gå i skole. Jeg skal på et senere tidspunkt sige nogle ord om § 3, som der allerede er sagt noget om af de foregående ordførere. Men jeg synes som sagt at det har interesse at få klaret, hvad grunden er til, at det konservative parti nu efter at have haft en repræsentant med i kommissionen, som har givet fuld tilslutning til forslaget, og efter at partiets egen minister er mødt her i folketinget med et forslag, som jeg regner med at han ønskede gennemført, nu er blevet så køligt, at det erklærer, at man ikke skal regne med dets tilslutning til en hurtig gennemførelse.

Løvrigt vil jeg forsøge på at indstille mig på den nye forretningsordens princip, at man ved første behandling væsentligt skal beskæftige sig med det principielle — det må jeg erkende at den ærede konservative ordfører også i væsentlig grad gjorde. Vi har jo drøftet enkeltheder i forslaget i foråret, og også af den grund synes jeg der ikke er megen anledning til nu at tage enkeltheder op i almindelighed.

Må jeg sige som et udtryk for den almindelige opfattelse i ungdomsskolekommissionen, som har udarbejdet grundlaget for det forslag, vi behandler, at alle dér var enige om, at ungdomsundervisningen skal bygge på det grundlag, som er tilvejebragt gennem det frivillige, folkelige oplysningsarbejde. Det, vi forstår ved ungdomsarbejde i Danmark, bygger på frivilligt grundlag. Det er skabt af folkerørelserne, ikke af staten, ikke af kommunerne, men af folkelige kredse på land og i by, og der er dog en hel del i gang:

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

ungdomsforeninger, gymnastikforeninger, aftenskoler, aftenhøjskoler, studiekredse og fritidsklubber. Nogle hundrede tusinder af unge er med i dette frie oplysningsarbejde år efter år. Vanskeligheden ved dette arbejde er, at det ikke kan tilrettelægges efter faste retningslinier. Dets værdi er afhængig af, at det ikke ligger i faste rammer. Naturligvis har det så også den svaghed, at det undertiden kan flyde ud i noget, som er forholdsvis værdiløst, men det væsentlige i det frie folkeoplysningsarbejde er at få de unge sat i gang, at give de unge noget, der kan optage deres tanker og fylde deres sind, give dem gode interesser. Det er begyndelsen til at udvikle de værdifulde egenskaber hos hvert enkelt menneske.

Lovforslaget omfatter ungdomsskoler, aftenskoler, fortsættelsesklasser, efterskoler, landbrugsfaglige skoler, brevschooler og fritidsforanstaltninger af forskellig art. Der er ikke i alt dette noget særlig nyt. Det er skoleformer og undervisningsområder, som er velkendte, som vi allerede har og er fortrolige med stort set, men lovforslaget udvider på en række områder rammen for det frie oplysningsarbejde i skole og foreninger. Det er en tilpasning, bygget på de erfaringer, der er gjort gennem årene, og med henblik på den tid, vi går i møde. Nu, da de store årgange af unge melder sig, er det vigtigt, at forholdene i tide er vel tilrettelagt for det frie folkelige oplysningsarbejde. Hvis ikke det er tilfældet, presses vi let ind i noget stift, obligatorisk, systematisk, og så mister det meget af sin værdi. De talrige årgange af unge, der nu om få år forlader skolen, vil rejse store problemer både med hensyn til uddannelse og undervisning. Det vil ikke være forsvarligt at vise disse spørgsmål fra sig, og det er ingenlunde for tidligt, at lovgivningsmagten er opmærksom på, hvad der er i vente.

Jeg mener, at vi længst muligt skal fastholde, at deltagelsen i denne ungdomsundervisning skal bygge på frivillighed. Enhver kan jo se, hvilke rige muligheder det giver undervisningsmæssigt set fremfor en skole, der er obligatorisk. Forudsætningen for, at det frivillige grundlag kan fastholdes, er, at der gøres en aktiv og målbevidst indsats overalt i landet for at løse opgaven, så det ikke med nogen ret kan siges, at store

skarer af unge, af dem, der allermest havde brug for undervisning og for hjælp og vejledning i ungdomsårene, fremdeles er udenfor. Disse unge, der ikke får nogen faglig uddannelse, der ikke i deres praktiske daglige arbejde har noget at være optaget af, som kan give dem et mål for en fremtid, disse unge, der i så høj grad er overladt til sig selv og deres egen skæbne netop i de år, da det er allermest nødvendigt at nogen tager sig af dem og er med til at vinde deres tanker og deres sind for noget opdragende og karakterdannende, disse tusinder af unge, som er udenfor en egentlig uddannelse, er det, der er det store problem.

En undervisning, der bygger på frivillighed, må kalde på de unge, og forholdene må lægges således tilrette, at alle får adgang til at være med. Kommunerne skal efter forslaget oprette ungdomsskoler, når der melder sig elever, der vil deltage i undervisningen; det kan være en ungdomskostskole af mindst 2 måneders varighed, det kan være en dagskole med en dags undervisning om ugen, det kan være en kombineret dag- og aftenskole med undervisning 1 à 2 eftermiddage og 1 à 2 aftener om ugen, eller det kan være en ren aftenskole eller en ren eftermiddagsskole. Der er peget på mange muligheder for at løse opgaven således, at det griber mindst muligt forstyrrende ind i det praktiske erhvervslivs forhold. Så er der fremdeles vore gode frie efterskoler, hvis undervisningsgrundlag er benyttet som rettesnor ved opbygningen af vore kommunale ungdomsskoler; det er forøvrigt en meget stor anerkendelse af de frie efterskoler her i landet, at alle i ungdomsskolekommissionen var enige om, at den skole for unge i 14—18 års alderen, som efterskolen har tilrettelagt, er så tilfredsstillende, at den bør danne grundlag for den offentlige ungdomskostskole, som man søger at bygge op nu. Jeg vil fremdeles pege på aftenskolerne, aftenhøjskolerne og de landbrugsfaglige skoler, som vinter efter vinter samler mange tusind unge og ældre til oplysende og belærende undervisning.

Det er al ære værd, at dette frie, folkelige arbejde kan holdes i gang, men selvom der er grund til at glæde sig over det store frivillige arbejde, der foregår under den bestående lovgivning, er det dog alligevel nødvendigt her og dér at udvide rammerne

[Jørgen Jørgensen (Løjre).]

og gøre adgangen lettere, så endnu flere kan få gavn og glæde af at deltage i denne undervisning. Vi må dog stadig være opmærksom på, at et stort tal — et altfor stort tal — af de helt unge, der efter skoletidens ophør kommer ud i det praktiske erhvervsliv, er helt udenfor det folkeoplysende arbejde, der foregår. Der er nogle af disse unge, der senere kommer med i et og andet i aftenskolen eller aftenhøjskolen eller på ungdomsskoler af forskellig art, men mange, mange tusind, der hvert år ved 14 års alderen fra skolens glade dage kastes ud i den praktiske hverdag i erhvervslivet, mister i disse vanskelige overgangsår fra barn til voksen al forbindelse med skole og undervisning, og for manges vedkommende genoprettes denne forbindelse aldrig senere i livet. Det største problem med hensyn til ungdommens undervisning, der foreligger for os, er efter mit skøn at finde former for en blidere og lempeligere overgang fra skolen til det praktiske arbejde i erhvervslivet. Altfor mange unge led skibbrud, fordi denne overgang var for voldsom og uovervejede, og altfor mange kom på den forkerte hylde i tilværelsen, fordi de ikke vidste, hvad de gik ind til, fordi man på dette vanskelige tidspunkt i de unges liv brutalt kappede trådene over til skolen, til hjemmet, til alt det, der indtil da havde været det centrale i børnenes tilværelse. Hvad fornuft er der egentlig i at ofre så mange kræfter, så megen interesse, så megen omhu og så mange penge på børnenes undervisning i de 7 år i skolen for derefter, når skoletiden hører op, i de vanskeligste år i børnenes liv at lade dem i tusindtal skotte sig selv, så der for manges vedkommende går noget i stykker menneskeligt set, som aldrig kan genoprettes senere.

Det er på denne baggrund, bestemmelserne i lovforslagets § 3 skal ses, nemlig som et forsøg fra det offentliges side på at gøre overgangen fra skolen til erhvervslivet blidere for børnene. Jeg er imod en almindelig forlængelse af skoletiden med et 8. skoleår. Jeg er imod en obligatorisk ungdomsskole. Jeg mener, at muligheden for at løse undervisningsproblemet for de unge på frivilligt grundlag slet ikke endnu er prøvet til bunds, og at det frivillige grundlag rummer så rige muligheder fremfor en obliga-

torisk undervisning, at vi slet ikke kan forsvare at opgive frivilligheden, før det på en helt anden måde, end tilfældet er nu, kan siges, at den frivillige vej ikke er i stand til at løse opgaven.

Når jeg har støttet § 3 i kommissionen og anbefaler den til vedtagelse her i tinget, er det, fordi jeg ikke vil hindre, at forsøg bliver gjort i kommuner, hvor der er interesse for at prøve nye veje. § 3 åbner mulighed for, at enkelte kommuner på ganske bestemte vilkår kan beslutte forsøgsvis at forlænge undervisningspligten for de i kommunen hjemmehørende børn. En sådan beslutning kan kun gennemføres gældende for 3 år ad gangen, den skal vedtages med to trediedeles flertal af kommunalbestyrelsen, der skal afholdes et forældremøde om spørgsmålet, den skal godkendes af undervisningsministeriet, og undervisningsministeren kan kun give samtykke til en sådan forsøgsundervisning i et begrænset antal kommuner. Det er forudsætningen, at det forsøg, der her gennemføres, er et forsøg for at indhøste erfaringer, som kan være til nytte ved senere drøftelser af ungdomsundervisningen. Den undervisning, som det er tanken forsøgsvis at søge gennemført, er ikke en skole med 6 dages ugentlig undervisning, det er en skole tilrettelagt med det for øje, at børnene samtidig er beskæftiget i det praktiske erhvervsliv. Det er måske forkert i det hele taget at kalde det en skole, fordi man dermed forbinder tanken om en undervisning, der tager hele dagen, tager børnenes hele tid. Dette her er en undervisning i forbindelse med det praktiske arbejde, noget, som er velkendt, fagligt set, indenfor en række unges uddannelsesområder her i landet.

Skolen kan gennemføres som en dagskole, som jeg allerede har nævnt, med 1 dags undervisning om ugen, eller som en kombineret dag- og aftenskole med undervisning 1 à 2 eftermiddage og 1 à 2 aftener om ugen. Den er et forsøg på at kombinere praktisk uddannelse med nogle få timers undervisning. Den er et forsøg på at bygge bro mellem skolens undervisning og arbejdet i det praktiske erhvervsliv. Jeg anser det for at være det vigtigste problem i spørgsmålet om ungdomsundervisningen at skabe en forbindelse mellem skolen og vejen ud i det

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

praktiske liv; denne overgang er ofte altfor voldsom og altfor brutal og river altfor meget i stykker for tusinder af unge, og man kan ikke uden videre sige, at det problem interesserer os ikke. Det må interessere enhver, der ønsker at bidrage til, at den slægt, der vokser op, bliver draget ind i gode interesser og kan blive interesserede og nyttige borgere i et demokratisk samfund.

Det er ingen pligt for forældrene at lade deres børn deltage i denne forsøgsundervisning; det er misforstået at kalde det for en tvungen skole. De børn, der fortsætter i mellem-skole eller realskole, er naturligvis på forhånd udenfor denne forsøgsordning. De børn, der går i en fortsættelsesklasse i folkeskolen eller til frivillig ungdomsskoleundervisning eller er elever på en efterskole, opfylder derigennem den udvidede undervisningspligt, selvom denne skoleundervisning først finder sted et eller to år eller senere efter det 14. år. Men derudover gælder som en almindelig regel, at når forældre skriftligt meddeler kommunalbestyrelsen, at de påtager sig ansvaret for, at deres børn inden det 18. år får en undervisning, der i omfang og karakter svarer til, hvad ungdomsaftensskolen, den kombinerede dag- og aftensskole, kræver, er disse børn fritaget for undervisningspligt.

Jeg gentager, hvad jeg allerede har sagt, at det er en forsøgsordning, det drejer sig om. Jeg og mit parti er ikke tilhængere af og vil ikke med de erfaringer, vi har indtil nu, støtte en almindelig udvidelse af undervisningspligten; men vi vil ikke sætte os imod, hvis enkelte kommuner ønsker at prøve nye veje. Vi vil ikke sætte os imod, at der bliver åbnet mulighed for, at forsøg med udvidelse af undervisningspligten kan gøres, når der føjes den bestemmelse til, som jeg har nævnt: at alle forældre, som meddeler skolen, at de selv påtager sig ansvaret for deres børns undervisning, dermed er fritaget for at lade deres børn deltage i den forsøgsundervisning, som bliver iværksat af kommunerne. Det eneste krav, man stiller, er, at forældrene aktivt skal tage standpunkt til spørgsmålet om deres børns undervisning. Hvis man ingenting foretager sig, indretter skolen sig på at give denne kombinerede undervisning

i forbindelse med det praktiske arbejde, børnene er i. Alle forældre, der ønsker deres børn fritaget, får dem fritaget, når blot de foretager den handling at meddele skolen, at de selv påtager sig ansvaret for børnenes undervisning. Man har jo faktisk ingen midler til en kontrol med, om dette bliver opfyldt, men disse forældre påtager sig en moralsk forpligtelse ved at give kommunalbestyrelsen denne meddelelse, som er tilstrækkelig til, at børnene fritages.

Jeg tilråder, at man åbner denne mulighed for, at enkelte kommuner, hvor der er interesse derfor, og hvor der er den baggrund derfor, som jeg her har skitseret, får lov at sætte disse forsøg i gang, hvis de ønsker det.

Det ærede medlem hr. Damsgaard talte også ved denne lejlighed om den bestemmelse, der går ud på, at alle unge skal have ret til en frieftermiddag, når de pågældende deltager i undervisningen — det er jo forudsætningen for denne frieftermiddag. Jeg ved godt, der er landbokredse, der er betænkelige ved det, men jeg tror, man skal se at overvinde disse betænkeligheder, det er et hensyn, man skylder at vise disse unge. De kan iøvrigt stille den betingelse ved deres fæstemål, at de vil have den eftermiddag fri, og så gad jeg nok se den husbond, som vil sætte sig derimod. Man bør vise de unge, som interesserer sig for at deltage i en undervisning, det hensyn, at de så også på forhånd har ret til at have fri for at kunne deltage i den.

Jeg synes heller ikke, det ærede medlem hr. Damsgaard behøver at have bekymringer på landbrugets vegne. Denne bestemmelse er tiltrådt af repræsentanten for de jyske landboforeninger, Tage Rosenstand, og af repræsentanten for de jyske husmandsforeninger, Frederik Larsen. Bestemmelsen vil ikke i ansvarlige landbrugskredse møde nogen modstand. Det er et hensyn at vise den ungdom, der interesserer sig for undervisning, at man på forhånd siger til dem: vil I være med til det, som nu er sat i gang, en undervisning af den ene eller den anden art, så er det klart, at I på forhånd har ret til den frihed, som er nødvendig for at kunne deltage i denne undervisning.

Jeg tror i det hele taget, man skal gøre sig klart, at det er et afgørende vigtigt spørgsmål for dansk demokrati, om vi er i

[Jørgen Jørgensen (Lejre).]

stand til at vække interessen hos den unge slægt, ikke alene for det faglige arbejde, men også for almene problemer. Der er i tiden en stærk tendens til at koncentrere al undervisning om det faglige og det tekniske, og det er nødvendigt, det vil man vanskeligt kunne indvende noget imod, men det faglige må ikke få så stor en plads, at det tager bort forståelsen af, at der er noget alment, som er nødvendigt og vigtigt fremfor alt andet i et demokrati, nemlig at ungdommen i sin opvækst, i den undervisning den modtager, får et stærkt indtryk af, at demokrati ikke alene er det at kræve til sig selv, men også er det at lære at vise hensyn overfor andre, overfor sine medborgere, overfor det almene, overfor det samfund, som vi i et demokrati alle har pligt til at støtte.

Jeg anbefaler lovforslaget til velvillig behandling og hurtig gennemførelse her i tinget.

Ingmar Wagner: Kommunisterne hilser det foreliggende forslag om udvidet ungdomsundervisning og hjælp til fritidsforanstaltninger som et beskedent fremskridt. Med dette lovforslag røres der ved en række ungdomsproblemer, hvis løsning er af stor vigtighed, en løsning, som bør gennemføres snarest muligt som en første hjælp til de unge, der ønsker at dygtiggøre sig, og som en hjælp til ungdommens fritidsarbejde.

Undervisningsministeren sagde i sin fremsættelsestale, at dette forslag også måtte ses på baggrund af den stærke stigning, der i de kommende år kan forventes i antallet af unge, der har krav på en uddannelse efter folkeskolen. Det kommunistiske parti er helt enigt med undervisningsministeren i, at de store årgange af unge, som kommer, er et problem, der lægger et afgørende ansvar på folkettinget, men skal dette store problem løses, er det også nødvendigt, at der gribes til helt anderledes foranstaltninger. For virkelig at kunne udrette noget på dette område må man naturligvis indgående se på de unges uddannelsesmuligheder og ved si-

den af naturligvis også på deres beskæftigelsesmuligheder. Det er undervisningen, der i dag er til debat, og skal der ske væsentlige forbedringer på dette område, er det efter vor mening ikke nok at vedtage nye love, men den første betingelse er, at der igangsættes et omfattende skolebyggeri.

Enhver er vidende om, at allerede på nuværende tidspunkt er alle skoler, bogstavelig talt alle, fyldt til bristepunktet med børn. Hvordan vil det så ikke gå, når man nu forsøgsvis udvider undervisningspligten, et forslag, som vi ellers har sympati for, såfremt der ikke gennem et skolebyggeri gives mulighed for dets gennemførelse? En umiddelbar udvidelse af undervisningspligten lader sig jo slet ikke gennemføre, og helt galt vil det gå senere hen, når ungdomsskolerne skal modtage de store årgange. Derfor foreslår vort parti ganske enkelt, at man standser det udvidede kasernebyggeri og i stedet for bygger skoler til ungdommen. Først da har denne lov mulighed for at blive gennemført tilfredsstillende.

Hvad ungdomsskolerne angår, kan jeg på mit partis vegne tilslutte mig dette forslag. Der er kun een forudsætning: at undervisningen kommer til at foregå om dagen indenfor den almindelige arbejdstid, og at det bliver arbejdsgiverne, der betaler de unge fuld løn i undervisningstiden. Vi kan på ingen måde tilslutte os noget forslag om aften-skoleundervisning. Erfaringerne fra lærlingenes tekniske aften-skoler viser med al tydelighed, at aftenundervisning bør afskaffes; det er også den første betingelse for, at ungdomsundervisningen kan blive populær og gavnlig. Såvidt mig bekendt understreges kommunisternes synspunkt også af de erfaringer, der er indhøstet på de såkaldte skoler for ufaglærte, der jo ikke har haft nogen ubetinget succes; det er ikke blot navnet på disse skoler, der har virket skadeligt — det har efter vor mening mindre betydning — men den manglende tilslutning til undervisningen i disse skoler skyldes sikkert, at undervisningen foregår om aftenen efter arbejdets ophør. En sådan under-

[Ingmar Wagner.]

visning kan man ikke få de unges tilslutning til. En skolegang efter 8 timers arbejdsdag, når de unge kommer uoplagte og trætte, er den dårligst tænkelige. Desuden, skal ungdomsskolen få den rigtige gavnlige virkning, må dens undervisning tilrettelægges på en sådan måde, at den for det første giver de unge en virkelig erhvervsvejledning, men også underviser i en række praktiske fag, der forbereder de unge til deres kommende beskæftigelse. Det må være langt den overvejende del af undervisningen, der tager et sådant sigte, og skal den få virkelig succes, er det også nødvendigt, at lærerkræfterne i høj grad har kendskab til det praktiske arbejde indenfor håndværk, handel og industri, således at ungdomsskolen ikke blot bliver en fortsættelse af den almindelige fagskole. Bliver ungdomsskolen en virkelig forberedelse til arbejdslivet og gennemført om dagen, uden løstab og under ledelse af dygtige lærerkræfter, er der ingen tvivl om, at det bliver en særdeles gavnlig foranstaltning, og den vil også have de bedste muligheder for at blive populær hos ungdommen. Så vil man ikke komme til at stå overfor de samme kvaler med hensyn til de unges deltagelse, som man har i skolen for ufaglærte.

De andre skoleformer, der omhandles i dette lovforslag, vil jeg ikke komme ind på ved denne behandling; derimod vil jeg sige noget om kapitel VI om fritidsforanstaltninger. Lovforslaget betyder efter min mening en forbedring, men loven bør være langt mere omfattende. Der er i de seneste år, vel over hele Danmark, opstået en del ungdoms- og fritidsklubber, som beskæftiger sig med foredrag, filmvirksomhed, hobbyer og interessegrupper af forskellig art, lige fra håndarbejde til sløjd, dans o. s. v. Der er brug for mange flere af den slags ungdomsklubber, og der er også mange organisationer og sammenslutninger af unge, der ønsker at påbegynde et sådant arbejde. Men de løber panden mod den mur, som mangel på lokaler og manglende driftskapital er.

I storbyer og måske i særdeleshed i København byder man dette klubliv særdeles ringe kår. F. eks. findes der i Københavns værste stenørken, Vesterbro, kun et forsvindende antal af sådanne klubber, og den største er en, som politiet har taget initiativet til. Der er ingen tvivl om, at denne klub

har sin betydning, men klubben for dette kvarters ungdom er henvist til et folkekøkken. Ungdomsklubben kan først tage sin begyndelse, når spisegæsterne er lukket ud, det vil sige ca. kl. 21. Sådanne forhold kan man simpelthen ikke være bekendt. Nu sker der forhåbentlig en forbedring ved, at stat og kommune har overtaget Den kongelige Skydebanes bygninger på Vesterbrogade, og det betyder forhåbentlig også, at der nu aldeles omgående opføres et ungdomshus her. Skulle det ikke blive tilfældet, venter det kommunistiske parti, at regeringen gør sin indflydelse gældende og åbner en ungdomsklub i Skydebanens lokaler, indtil der er opført et ungdomshus på grunden. Det er ikke alene galt på Vesterbro. Visse kvarterer i København har overhovedet ingen lokaler. Jeg må måske sige det på den måde, at i København er det sådan i dag, at der kun er en eneste ungdomsorganisation, som synes at have kommunens bevågenhed.

Det er ikke alene de unge, som har gået i skole, der har brug for ungdomsklubber, også skolebørnene mangler fritidsklubber. Forleden kunne man læse i dagspressen, at Grundtvigskolen på Bispebjerg havde forsøgt at starte en sådan fritidsklub for børn. Inden man gik i gang med den, havde lærerne regnet med, at et par hundrede børn ville deltage, men allerede første dag indmeldte der sig mere end 350 børn, og man måtte endda afvise mange, der var simpelthen ikke plads til dem ved et sådant fritidsarbejde. Det viser, at der allerede i den alder er et vældigt behov for fritidsforanstaltninger. Derfor mener vi, at en åbning af skolerne vil være en første forberedelse til sådanne fritidsforanstaltninger, og det vil også være en gavnlig forberedelse for de unges deltagelse senere hen i et sådant arbejde. Vi mener, det bliver nødvendigt, at man til en begyndelse ved gennemførelsen af nogle af denne lovs bestemmelser virkelig tager op til overvejelse at åbne skolelokalerne, f. eks. i de skoler, der findes i hele landet, med store aulaer; her kunne der virkelig oprettes ungdomsklubber o. lign.

Skal denne lov have virkelig betydning, er det imidlertid ikke nok at åbne lokaler på skolerne, så bør der opføres et net af ungdomsgårde over hele landet. Det er i højeste grad nødvendigt, at lovgivnings-

[Ingmar Wagner.]

magten tager denne opgave op. Ikke alene det, jeg her har sagt om behovet, men også meget andet understreger nødvendigheden heraf, f. eks. også de oplysninger, der er fremkommet fra statsvidenskabelig konsulent i arbejdsministeriet Henning Friis: at 8 pct. af de unge, inden de når 25 års alderen, har været i svær konflikt med samfundet og har fået domme på 30 dages fængsel og derover, og at man, hvis man tager de unge med, der på anden måde er kommet i vanskeligheder overfor samfundet, kommer op på 14 pct. ialt. Det er jo ganske chokerende tal, der her er tale om.

Jeg er klar over, at der findes ærede medlemmer her i folketinget, som mener, at man kan komme den voksende ungdomskriminalitet og det bølgevæsen o. lign., som følger i ungdomskriminalitetens kølvand, til livs ved indførelse af pryglestraf, skærpede straffebestemmelser, mere politi og deslige, men om disse ting har kommunisterne en ganske anden mening. Vi tror, at dette lovforslag i forbindelse med opførelse af ungdomshuse vil kunne medvirke til at nedsætte ungdomskriminaliteten, fordi denne efter vor mening netop er en følge af de dårlige vilkår, man i dag byder vort lands unge. F. eks. henvises de på grund af bolignøden til gader og porte og værtshuse, og de er under dårlig indflydelse af den voksende amerikanisering, de dårlige, underlødige amerikanske film og hele den amerikanske inspirerede kulørte litteratur. Det er jo netop gennem påvirkning af denne litteratur og gennem den voksende bolignød, man driver ungdommen ud i uføret, og derfor har samfundet det allerstørste ansvar for den stigende ungdomskriminalitet. Et rigt klubliv med statens og kommunens støtte vil være vejen til nedsættelse af ungdomskriminaliteten, og vil det så ikke i sidste ende være en bedre fremgangsmåde at bygge ungdomshuse, ja, det vil måske oven i købet være billigere end at bygge ungdomsfængsler, antage mere politi og den slags. Også på dette område må det gamle ord om, at det er bedre at forebygge end at helbrede, have fuld berettigelse.

Til slut: I lovforslagets § 47 står der, at med ungdomsnævnets anbefaling kan der stilles lokaler til rådighed eller ydes tilskud til ungdomsforeninger, der virker for ung-

dommens almene oplysning og udvikling. Jeg vil i den anledning gerne spørge undervisningsministeren, om de politiske ungdomsorganisationer falder ind under denne formulering, ja, om de i det hele taget omfattes af bestemmelserne om hjælp til fritidsforanstaltninger.

Kommunisterne kan anbefale det foreliggende lovforslag, såfremt det udvalg, som vel nedsættes til at arbejde videre med sagen, tager hensyn til vore synspunkter angående dagskoleundervisning og lovforslaget bliver fulgt op af et skole- og ungdomshusbyggeri, for sker dette ikke, er vi bange for, at lovforslagets mange gode sider og de fremskridt, det indeholder, ikke bliver meget mere værd end det papir, lovforslaget er trykt på.

Søren Olesen: De skoleformer, som omtales i dette lovforslag, har haft meget stor betydning og har udrettet et stort arbejde til gavn for ungdommen — det gælder ikke mindst efterskoler, aftenskoler, ungdomsskoler og i den senere tid også aftenhøjskoler — og det er naturligvis på baggrund heraf, at man i den hidtidige lovgivning har ydet offentlig støtte, og at man ved det foreliggende lovforslag søger at udvide støtten til disse undervisningsformer.

Jeg er glad for, at det vedblivende er sådan, at enkeltpersoner og private sammenslutninger ligestilles med de offentlige myndigheder, når det gælder om at få del i denne støtte. Hele dette arbejde er nemlig fra først af for en stor dels vedkommende båret frem ved enkeltpersoners offervilje og arbejde, ja, tit uden betaling, det er båret frem helt på frivillighedens grund, og det er derfor meget vigtigt, at man bevarer dette grundlag for alle disse skoleformers undervisning.

Dette lovforslag tager særlig sigte på den del af ungdommen, som ikke søger eksamensskoler eller fagskoler, og det er et stort gode, at også denne del af ungdommen kan få lejlighed til at dygtiggøre sig på den måde, som den selv anser for den bedste, og som svarer til dens evner og det behov, den har for undervisning. Jeg kan derfor også give mit partis tilslutning til de væsentlige ting i lovforslaget, men må dog tage forbehold overfor visse dele deraf.

Når der, som man også fra anden side

[Søren Olesen.]

har været inde på, i § 3 er tale om en forsøgsvis forlængelse af undervisningspligten, finder jeg, at man her går noget videre, end rimeligt er. Det er ganske vist kun et forsøg, der her foreslås. Jeg mener, at det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) fortolkede det noget mærkeligt, når han udtalte, at blot forældrene meddeler, at de selv påtager sig ansvaret for deres børns undervisning fra det 14. til det 18. år, er de fritaget. Der står nemlig i lovforslaget — det er i § 3, stk. 4 — at de skal skrive under på, at deres børn inden det fyldte attende år får en undervisning; der i omfang og karakter svarer til den i stk. 3 omtalte undervisning, og det kan jo ingen skrive under på, hvis ikke man agter at lade de unge søge en skole, eller man selv er i stand til at give dem en tilsvarende undervisning. Jeg mener derfor, det må bero på en fortolkning, når man siger, at de på en let måde kan komme uden om det.

I stk. 6 i § 3 står der, at når en kommune har bestemt at forlænge undervisningspligten med et år, så påhviler det forældre og arbejdsgivere at sørge for, at de unge deltager i denne undervisning. Jeg kan derfor ikke se andet, end at forældrene har to muligheder, enten at sørge for, at de unge deltager i undervisningen, og så bliver det altså en slags skolepligt og ikke blot en undervisningspligt, eller også at underskrive denne erklæring, som de måske på forhånd agter ikke at overholde, og det kan da ingen gøre med god samvittighed. På samme måde forholder det sig, hvis man søger udskydelse indtil det syttende år. Jeg vil gerne vide, hvordan man vil bære sig ad med at få det overholdt. Når de unge er blevet sytten år, er jeg klar over, at forældre og arbejdsgivere ikke har myndighed over dem. De har ikke nogen midler til at sørge for, at de unge deltager i den undervisning, og det kan vel ikke være meningen, at man som i Schweiz vil lade politiet afhente de unge, som nægter at deltage i undervisningen.

Det oplyses i den indberetning, som ungdomsskolekommissionen har indhentet fra England, hvor man har haft noget i den retning vistnok fra 1918, at kun een skole stadig består, nemlig i en by der hedder Rugby, men at forsøget for de øvrige vedkom-

mende er løbet ud i sandet — det står i bilag 3 til ungdomsskolekommissionens betænkning — og det viser os, at i hvert fald dér har dette forsøg ikke haft det tilsigtede gode udfald.

Jeg mener derfor ikke, at man skal give kommunerne denne myndighed til at forlænge undervisningspligten, selvom jeg er ganske klar over, at det skal ske under meget frie og ret milde former. Det er forståeligt, at man gerne drager så mange unge som muligt ind under en undervisning, som man mener er nyttig for dem, men jeg tror, man skal se nærmere på, hvilke unge det her drejer sig om. Der er efterhånden så stor en del af ungdommen, der søger eksamensskoler, fagskoler, tekniske skoler og handelskoler, og en mængde unge, som ikke falder ind under disse grupper, der søger aftenskoler frivilligt eller i en senere alder søger højskoler og skoler af lignende art. Jeg mener derfor, at det er en meget lille procentdel, som ikke får skoleuddannelse i ungdomstiden. Jeg regner med, at det kan ligge mellem 10 og 15 pct., måske nogle flere i byerne. Og hvad er det så for unge? Jeg tror, at det for en dels vedkommende er unge, som snarere har trængt til særundervisning i folkeskolen, og at her er et område, som vi ikke nær er nået til ende med endnu. Disse unge føler måske, at de ikke magter den videregående undervisning, og at de får for lidt ud af den, så de har ulyst til at deltage i den.

Jeg tror, man skal holde sig helt til frivillighedsprincippet, og jeg er bange for, at det, man her håber at vinde i bredden, vil man tabe i dybden, at hvis man virkelig får en del af disse unge med, vil de forringe undervisningen for de øvrige og måske selv få meget lidt ud af den. Der viser sig jo det mærkelige, at der stadigvæk foregår ikke så lidt undervisning her i landet, som helt og holdent betaales af eleverne selv, og det er netop, når det drejer sig om denne undervisning, man i særlig grad ønsker, skal vi sige at få noget for pengene.

Jeg tænker på sprogundervisning, som vi kender det i byerne, hvor det drejer sig om at få grundigt eller hurtigt kendskab til et sprog. Det sker næsten udelukkende ved privat undervisning, og det lærer os noget om, at den ungdom, som virkelig ønsker ikke blot at få tiden til at gå, men at få virkeligt udbytte af undervisningen,

[Søren Olesen.]

gerne selv vil ofre noget, men til gengæld også vil have noget ud af tiden.

Med hensyn til lovens administration forekommer det mig, at den vil blive noget tungtvirkende. Jeg tænker på de ret store ungdomsnævn — såvidt jeg kan se på 14 medlemmer for kommunernes vedkommende og 20 for amtets, idet tallet dog for landkommunernes vedkommende kan ned-sættes. Det er ret store forsamlinger, og jeg er bange for, at de kan komme til at virke tungt. Man kan i almindelighed sige, at et ungdomsnævn med få og interesserede medlemmer er mere værd end et med mange, af hvilke een måske kan lægge ansvaret over på en anden. Desuden kan der komme gnidninger med skolekommission og skoledirektion. Ganske vist skal disse organer administrere hver sit undervisningsområde, men i de fleste tilfælde skal de benytte de samme skoler og de samme lærere, og når der derudover kan ansættes en slags skoleinspektør og en viceskoleinspektør, kan man ikke helt frigøre sig for den tanke, at det kan give anledning til gnidninger. Jeg kunne ønske, at man som hidtil lod skolekommission og skoledirektion tage sig af den side af undervisningen suppleret med nogle medlemmer, der var særlig interesserede og kyndige på undervisningsområdet. Men det er naturligvis ikke af så afgørende betydning, og man finder nok den form, som tjener begge skoleformer og samarbejdet bedst. Det har man i hvert fald lov til at håbe.

Endelig er der brevskolerne, som ikke hidtil har været inddraget under lovgivningen. Når man nu gør det, må man altså mene, at de har en sådan betydning, at de bør tages med; det siges dog i bemærkningerne, at det sandsynligvis kun drejer sig om meget få. Jeg er betænkelig ved dette, fordi jeg mener, her er et særligt område, hvor eleverne og lærerne har bedst af selv at finde hinanden og fælles gensidig interesse i at få det mest mulige ud af det. Jeg kan i hvert fald slet ikke forstå, at man finder anledning til at gribe ind overfor de brevskoler, som ikke søger statsstøtte. At der kan finde misbrug sted, kan vel ikke nægtes, men sådanne misbrug vil sikkert hurtigt blive opdaget og må falde ind under den almindelige lovgivning mod svindel

under forskellige former; ellers kan det blive på uhyre mange områder, man skal til at lovgive. Hvad mener man f. eks. om dem, der rejser rundt og sælger forskellige bogværker til folk, og de løfter, de giver? Jeg synes, at det bliver meget vanskeligt at føre kontrol med brevskolerne, med en undervisning, som ikke søger statsstøtte. Jeg mener, at det må blive en sag mellem dem, der søger undervisningen, og dem, der tilbyder den. Iøvrigt indrømmes det jo, at man ikke ved, om man overhovedet kan føre en tilstrækkelig effektiv kontrol på dette område.

Den tredje nydannelse er fritidsklubberne. Mit parti kan ikke erkende, at det er en offentlig opgave, som bør tages op og lægges ind under lovgivningen om undervisning. Fra privat side og gennem foreninger er der gjort et meget stort arbejde for at beskæftige de unge i deres fritid. Jeg tænker her på spejderbevægelsen og andre bevægelser, de politiske foreninger, KFUM og de danske ungdomsforeninger. Hver gang man har kaldt på privat støtte til dette arbejde ved indsamlinger o. lign., har der været villighed til at hjælpe. Da det arbejde, der her er gjort, har båret så god frugt, synes jeg, det er meget betænkeligt nu at lægge det ind under en lovgivning som den her foreslåede. Det kan være, at forholdene i byerne, som jeg ikke kender så meget til, betinger, at kommunerne i visse tilfælde tager opgaven op, men jeg synes i hvert fald den må ligge udenfor statens område. Jeg er også noget betænkelig ved, at man her indfører et begreb, som man kalder ungdomsvejledere. Hvem skal bedømme og godkende sådanne vejledere? Det forekommer mig, at jeg et sted har læst noget om blinde vejledere, og at der kan findes sådanne, som vildleder de unge, kan vel heller ikke nægtes. Men det, som jeg synes er det umulige i denne forbindelse, er, at et nævn skulle kunne sætte sig til dommer og afgøre, hvem der er værdig til at betegnes som ungdomsvejleder, og hvem der ikke kan findes værdig dertil. Jeg vil mene, det blev en meget vanskelig opgave. Når så dertil kommer, at disse vejledere kan få halvdelen af deres løn fra staten, og at de, hvis de først er godkendt, næsten kan forlange, at kommunerne skal yde tilskud til lokaler, mener jeg, at man her har givet

[Søren Olesen.]

nævnene for stor en myndighed. Det burde som hidtil ske ad frivillighedens vej, uden at staten skulle gøres til part.

Jeg har med disse bemærkninger givet udtryk for en ganske vist noget begrænset tilslutning til lovforslaget, men jeg er kommet lidt i tvivl om, hvorvidt den højtærede undervisningsminister sætter pris på en sådan tilkendegivelse fra mit parti. Under behandlingen af loven om friskolerne udtalte den højtærede undervisningsminister nemlig, at han håbede, at jeg, når jeg havde givet tilslutning til lovforslaget, så også ville være med til at stemme for de udgifter, som var forbundet dermed.

Det forbavser mig noget, at den højtærede undervisningsminister vil deltage i den mytedannelse, at retsforbundet ikke skulle være villigt til at stemme for de udgifter, som står i forbindelse med love, som partiet har stemt for. At vi ikke ønsker at stemme for de udgifter, der følger af love, som vi er gået imod, mener vi er fuldt parlamentarisk rigtigt. Finansloven er efter vor formening en blanding på godt og ondt, og vi har måttet indtage det standpunkt at undlade at stemme for finansloven. Jeg mener derfor, vi har optrådt fuldt korrekt, når vi har anerkendt de udgifter, som er forbundet med hver enkelt lov, som vi har stemt for, men ikke har villet påtage os nogen forpligtelse til at stemme for alt det, man samler sammen i finansloven.

Undervisningsministeren (Bomholt): Jeg betragter denne første behandling som en orienterende behandling, og jeg skal ikke trække forhandlingen i langdrag eller trække linjerne hårdt op. Efter den orientering, der her har fundet sted, skulle der gerne finde et indgående udvalgsarbejde sted, og her må anskuelserne brydes overfor hinanden.

Det ærede medlem hr. Damsgaard var mere dæmpet end sidst, mere rolig i sin argumentation. Det takker jeg det ærede medlem for. Jeg tror ligesom det ærede medlem, at denne lovgivning kan blive en løftestang for dansk ungdomsarbejde. En række problemer, som det ærede medlem drog frem om nævnssammensætningen, fritidsklubberne på landet o. s. v., kan vi naturligvis drøfte. Jeg ville være meget ked af, om afsnittet om den landbrugsfaglige

undervisning skulle udgå af helheden. Jeg tror ikke, landbruget er tjent med, at dets ungdomsarbejde på den måde glider ind i en isoleret stilling. Jeg tror, det er rigtigst, at den skoleinteresserede ungdom bliver gjort bekendt med hele komplekset af sammenhængende undervisningsformer, og skulle det ærede medlem have ønske om særlige ændringer indenfor den landbrugsfaglige undervisning, kan vi tale om det. Jeg forstod på det ærede medlem, at han ønsker skolepengene bevaret. Mon det efter en nøjere overvejelse er helt klogt? Det ærede medlem sagde, at vi ikke måtte være passive tilskuere til det, der sker, vi har et ansvar. Fastholder man dette grundsynspunkt, når man til syvende og sidst temmelig langt ind i dette lovforslags bestemmelser.

Lovforslaget bygger på en frivillig, men effektivt virkende ungdomsskole, det, som de 24 medlemmer i kommissionen har anstrengt sig for at understrege: Hvorledes giver vi dansk ungdom et virkeligt tilbud? Hvordan kan det ærede medlem realisere dette krav om effektivitet? Kan det ærede medlem i virkeligheden stille andre løsninger op end dem, der her er opstillet af en række kyndige mennesker med støtte af store kulturorganisationer? Det ærede medlem var ikke sikker på, at det var rigtigst, at de unge fik en ugentlig frieftermiddag, og ønskede, at begrebet „skal“ i hvert fald måtte udgå af bestemmelsen. Jeg gør opmærksom på, at der i § 1, stk. 3, er adgang til dispensation, og det har glædet mig at se, at den landbrugsfaglige ungdomsundervisning i meget stor udstrækning drives i dagsskoleform. Jeg synes, det er udmærket, at det sker.

Det ærede medlem ville have lovforslagets § 3 udskudt til senere behandling i tilknytning til eventuelle ændringer i folkeskoleloven. Jeg beder det ærede medlem om under den fælles forhandling i udvalget endnu en gang at se på de bestemmelser her, som det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) så grundigt gjorde rede for — bestemmelser, som i virkeligheden giver kommunerne frihed i meget, meget vid udstrækning og giver forældrene frihed overfor kommunen. Jeg for mit vedkommende ville umådelig gerne vide, hvorledes en udvidet undervisningspligt virker. Hvilke undtagelsesbestemmelser skal vi have? Hvilke

[Undervisningsministeren.]

ungdomsgrupper må udgå af en sådan undervisning? Vi er allesammen klar over, at der må undtagelsesbestemmelser til, men hvilke? Hvad er det for en ungdom, der skal tages ud af undervisningen? Hvorledes skal i det hele taget den undervisning være, der følger umiddelbart efter folkeskolen? Skal denne undervisning knyttes nær til folkeskolen, sådan at den, om jeg så må sige, knyttes organisk til den forudgående folkeskoleundervisning, eller skal den knyttes nærmere til den efterfølgende ungdomsskoleundervisning, sådan at det er ungdomspædagogens façon, der her stærkere end før træder frem i undervisningen?

Det ærede medlem var inde på det spørgsmål, om de unge kunne gå ind i efterskolerne. Ja, naturligvis. Jeg for min part vil betragte en efterskoleundervisning som noget nær det ideelle, og jeg synes, det er en aldeles fortrinlig og fortræffelig skoleform, men vi ved faktisk for lidt på dette område, og vi står dog under et vældigt ansvar overfor den fremtid, som vi skal give loven. Derfor synes jeg, man skulle give kommunerne denne begrænsede frihed og håbe på, at der virkelig er kommuner, der vil gå ind i dette forsøgsarbejde. Vi har i Danmark kun syv års undervisningspligt; vort land er et af de lande, der efterhånden er kommet til at stå lidt tilbage på dette område; de fleste andre lande har længere undervisningspligt end vi. Nuvel, så må vi bygge videre på denne undervisningspligt. Og hvordan?

Her gør jeg de ærede medlemmer opmærksom på, at billedet indenfor erhvervslivet i høj grad har skiftet i de senere år. I adskillige fag er det blevet skik, at de unge, der optages som lærlinge, har realeksamen. Det er jo for os, der er vokset op under helt andre vilkår, en mærkelig ting, men vi kan jo ikke flygte fra virkeligheden, som den er; vi må jo se på den. Gennemsnitsalderen for de unge, der træder ind i lærlingeforholdet, er $15\frac{1}{2}$ år, d. v. s. at de meget, meget hyppigt, vel i halvdelen af tilfældene, er 16 år gamle, inden de overhovedet kommer i lære, og hvad gør man så ved dem i den pause, der er mellem folkeskolealderen og lærlingetiden? Her har, synes jeg, kontorchef Vedel-Petersen fremsat en virkelig interessant skitse, som kan give os grund

til eftertanke, og også andre har fremsat tanker til overvejelse. Men vi ved for lidt. Hvorfor ikke give os tilladelse til at få denne viden igennem forsøgsparagraffen? Jeg synes forøvrigt, det er et smukt træk, at det i kommissionen i særlig grad var Dansk Arbejdsmands Forbund, der ønskede denne forsøgsparagraf. Dansk Arbejdsmands Forbund — det er danske arbejdsmandshjem, hvor forældrene virkelig ønsker, at deres ungdom skal gå ind i dygtiggørelsesprocessen, i erkendelsen af, at de unge kun på den måde kan blive effektive arbejdere i et produktionssamfund som det, vi har i dag, og kun på den måde vil være i stand til at udføre de pligter, der påhviler os i et moderne dansk demokrati. Folkeskolen kan ikke stå alene; de unge, der ikke går ind i en dygtiggørelsesproces, forrådes. Hvorledes skal denne undervisning da lægges til rette? Dette er problemet. Og jeg synes som sagt, det er smukt, at Dansk Arbejdsmands Forbund her går så stærkt ind for tanken.

Den eneste, der viste virkelig kølighed overfor forslaget, var — mirabile dictu — det ærede medlem hr. Ninn-Hansen. I foråret var det det ærede medlem hr. Asger Jensen, der var ordfører for det konservative folkeparti, og han var, syntes jeg, dengang noget aggressiv overfor forslaget. Det ærede medlem hr. Asger Jensen faldt ved forårsvalget, og jeg må tilstå, at jeg betragtede det som nemesis; nu mener det ærede medlem hr. Ninn-Hansen, at nemesis' kræfter er udtømt, men vær nu ikke altfor overbevist om det! Det ærede medlem ville ikke gå med til en hurtig gennemførelse af lovforslaget og stillede sig i det hele taget køligt til min højtærede forgængers arbejde på dette område.

Må jeg lige sige — det tror jeg ikke jeg gør noget forkert i — at jeg som formand for ungdomsskolekommissionen, der jo arbejdede i to år under min højtærede forgænger, handlede hundrede procent loyalt overfor ham; det kunne umuligt være min opgave som gammel parlamentariker at kortslutte den minister, under hvem jeg arbejdede. Jeg gjorde derfor den daværende minister opmærksom på alle de problemkomplekser, vi stod overfor, og på vigtige områder gjorde jeg ham opmærksom på den retningslinje, som jeg mente det rigtigst at følge, når man skulle sigte mod midter-

[Undervisningsministeren.]

linien, og når man fra skridt til skridt skulle fastholde det ønske, at nu gjaldt det om at skabe et realpolitisk forslag. Jeg mener mig i god tro, når jeg siger, at der var kontakt mellem minister Hvidberg og mig, og ligesom jeg var loyal overfor hr. Hvidberg, således var han loyal overfor mig og mine medarbejdere i kommissionen, idet han fremsatte forslaget her og gjorde det til sit.

Det ærede medlem hr. Ninn-Hansen burde med større omhu have studeret betænkningen; så ville han vide, at mange af de argumenter, han fremførte, vendte sig mod de argumenter, som hans egne partifæller i kommissionen har nedfældet med tryksvarte på papiret. Det ærede medlem argumenterede imod de opfattelser, som blev fremført i kommissionen og fastholdt dér af det ærede medlem hr. Carsten Raft, fru Dahlerup-Petersen og hr. Knud Gedde. Alle disse tre konservative medlemmer af kommissionen gik ind for § 3. Det er noget helt besynderligt, som ville være utænkeligt i det parti, jeg tilhører ... (Afbrudelse: Ja, det er rigtigt!) ... at en minister på den måde totalt skulle svigtes af sin gruppe, således at ministeren står ganske alene.

Det ærede medlem var i relation til § 3 imod en udvidet undervisningspligt og mente i den sammenhæng, at man burde høre lærernes mening. Lærerne har tiltrådt forslaget; der er ingen som helst tvivl og kritik på det område.

Så lykkedes det det ærede medlem at finde et citat, der skulle kunne drille mig, en udtalelse fra 1942, da vi behandlede den første ungdomsskolelov. Da var vi inde på den tanke at udforme en bestemt ungdomsskoletype, som alle unge skulle have adgang til, og vi mente, at ungdomsårene her burde afgrænses således, at de omfattede alderen 15—18 år — det år, der lå mellem 14 år og 15 år, måtte så stå uafklaret indtil videre. Jeg beder det ærede medlem se på, hvilke timetal der gøres pligtige efter det foreliggende lovforslag. Det drejer sig om 120 timer årlig og, hvis det er en dagskole, om 64 timer. Det ærede medlem vil se, at det er timetal, der også tillader placering i erhvervslivet, hvis det er muligt, hvilket det nu i mange, mange tilfælde slet ikke vil være undtagen i landbruget og andre tilgrænsende erhverv.

Det ærede medlem var også inde på den tanke, som jeg synes er principielt forkert, at fritidsklubberne skulle være for børn fra dårligstillede hjem, at det skulle være en social hjælpetjeneste at skabe disse fritidsklubber. Det er — synes jeg — en total misforståelse, og jeg vil bede det ærede medlem drøfte denne tanke med sin partifælle hr. Knud Gedde, som jeg ved varmt tilslutter sig tanken om fritidsklubber.

Det ærede medlem gik positivt ind for bedre betingelser for de frie folkelige oplysningsforbund. Jeg vil meget gerne være med til at undersøge mulighederne for at stille disse forbund, der utvivlsomt udfører et meget værdifuldt arbejde for vort demokrati, bedre endnu. Jeg håber ikke, at jeg med disse bemærkninger har udtrykt mig på anden måde, end at en forhandling fortsat kan gennemføres i det udvalg, der kommer.

Den ærede kommunistiske ordfører (Ingmar Wagner) spurgte, om de politiske organisationer falder ind under forslaget om fritidsklubber. Ja, forsåvidt de har et sagligt område, der kan afgrænses fra deres almene politiske virksomhed, idet det ikke efter ungdomsskolekommissionens opfattelse skulle være statens opgave at støtte egentlig politisk virksomhed.

Det ærede medlem hr. Søren Olesen gik meget vidt i sin individualisme. Der skulle ikke være frihed for kommunerne; men der skulle til gengæld være frihed for de 14—15-årige til at gå i hundene — det skulle hjemmene ikke tage sig af. Jeg havde en fornemmelse af, at hensynet til friheden som begreb vejede tungere for det ærede medlem end hensynet til medmennesket. Det er i det hele taget en misforståelse af det ærede medlems profeter at ville gennemføre et individualistisk princip overfor de 14—15-årige. Jeg forstår meget vel ideen i det ærede medlems politik, men den er uanvendelig på en aldersgruppe, der mangfoldige steder i verden tilhører den egentlige folkeskole. Ja, i den store skolekommission 1919—1923 foreslog et flertal, at al barne- og ungdomsundervisning fra det 7. til det 18. år skulle gå ind under begrebet „folkeskole“ — man syntes, at ordet „folkeskole“ var så smukt, at det burde omspænde alle disse grupper.

Summa summarum — problemet med de

[Undervisningsministeren.]

store ungdomsårgange kan ikke knipses til side. Vi har et stort arbejde foran os, vi har et stort ansvar for den ungdom, det her drejer sig om, og jeg vil håbe, at det i den tid, der kommer, må lykkes os, uden den af det ærede konservative medlem omtalte forsinkelse, at nå frem til et resultat, som dansk ungdom kan være tjent med.

Carsten Raft: I anledning af den højtærede undervisningsministers og det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejres) bemærkninger om min stilling i kommissionen skal jeg sige, at jeg fuldtud vedkender mig den kommissionsbetænkning, jeg har underskrevet. Jeg har altid troet, at denne opgave var uløselig, hvis den ikke blev løst obligatorisk. Jeg sagde det så tidligt som i 1942 under behandlingen af lovforslaget om ungdomsskolen for ufaglærte, ved hvilken lejlighed jeg udtalte, at opgaven antagelig kun ville blive halvt løst, ja, måske kun kvart og måske endnu ringere. Jeg peger tilbage på tallene for ungdomsskolens virksomhed i de forløbne år og påviser, at løsningen blev til endnu mindre i virkeligheden. Hele den store gruppe, der her er tale om, og som efter min mening er den gruppe, det er vigtigst for det danske samfund at få fat på med en sådan undervisning og støtte — hele denne gruppe får vi ikke fat på, og det mente jeg heller ikke vi fik ved indførelse af frivillighedsprincippet.

Ved den højtærede undervisningsministers charmerende eksplosivitet lykkedes det at nå frem til et kompromisforslag, som gik ind for et forsøg i den obligatoriske retning. Det var ganske naturligt, at jeg med det principielle standpunkt, jeg havde, var nødt til at tilslutte mig et sådant forsøg, selvom jeg erkender, at forslaget i uhyggelig grad bærer præg af, at mange kokke har fumlet ved den gryde, inden de fik lavet noget ud af det, og at selve paragraffen er blevet meget svag. Men jeg kunne rent logisk og principielt ikke have andet standpunkt. Det er gået sådan —

noget, som jeg har forsøgt at modvirke, men som i nogen grad er blevet hindret ved, at jeg hele vinteren har været væk fra rigsdagen på grund af min sygdom — at jeg ikke har kunnet få mit parti med til den opfattelse. Det må jeg så erkende, og da jeg tror, vi allesammen må erkende, at vi heller ikke kan få det store venstreparti med, er det jo et spørgsmål, om det er muligt at gennemføre dette forsøg. Om en lov af lignende karakter har den højtærede statsminister sagt, at den slags love skal have den virkelig fulde tilslutning fra befolkningen, for at man kan gennemføre dem. Jeg er tilbøjelig til at tro, at hvis det ikke lykkes os i udvalget at dæmpe stemningen og få tilslutning til dette forsøg, vil det være betænkeligt at gøre forsøget på basis af et forholdsvis spinkelt flertal i det høje folketing. Iøvrigt må det være opgaven for dem, der interesserer sig for de andre formål, hvorom der er nogenlunde enighed, at se at opnå enighed om en så god og fuldstændig løsning som muligt.

Der var i det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre)s betragtninger en vis hånlige tone over den stilling, som mit parti og jeg var kommet i. Ja, det hænder jo, at man fra kommission til lovforslag må ændre sin indstilling. Da ungdomsudvalget, som det hed, i 1941 afgav sin betænkning med det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) som formand — det ærede medlem var dengang undervisningsminister — var det en obligatorisk løsning, man foreslog; man udarbejdede et helt lovforslag om en obligatorisk løsning, men da ministeren fremsatte forslaget, var det en frivillig løsning, han foreslog. Vi skal såmænd ikke forbavse os så meget over, at en ting kan skifte karakter fra kommission til lovforslag. Mit standpunkt er det samme. Ministeren mente det rigtigst at ændre sit standpunkt i 1942. Motiveringen var den modstand, der var imod forslaget. Jeg tror nok, at den modstand, der er imod dette forslags § 3 — selvom vi gerne så forsøget — vil medføre, at vi i overensstemmelse med både statsmini-

[Carsten Raft.]

sterens gang på gang udtalte principielle betragtning og det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre)s eksempel fra 1942 skal fare forsigtigt med hensyn til at ville presse § 3 igennem, selvom vi gerne så det. Jeg vil også tro, at hvis § 3 glider ud af diskussionen, vil det være nemmere at få fremkaldt og gennemført en god og fuldstændig frivillig løsning, der i højere grad kalder på de unge, end den nuværende skoleform har gjort det. Jeg skal i det omfang, jeg er i stand til det, yde mit bidrag dertil.

Horn: Jeg skal ikke fremsætte mange bemærkninger. Jeg finder anledning til at sige til det ærede medlem hr. Damsgaard, at han sikkert af fortrykket i morgen vil opdage, at når han tillagde mig de udtalelser, han her gjorde, talte han mod bedre vidende. Han ved, at jeg har ikke den opfattelse, han tillagde mig; det vil han kunne læse i fortrykket. Jeg ved ikke, hvad motiverne er til at fremstille tingene på en helt anden måde, end de er sagt. Det er måske for at skabe større modsætningsforhold, end der er i forvejen. Jeg synes i og for sig ikke, det var det, man skulle bestræbe sig for, når man behandler en sag som denne; man skulle snarere se at nærme sig hinanden.

Jeg tror, det ærede medlem hr. Damsgaard tager fejl, når han mener, det skulle være ganske ugørligt at gennemføre sådanne frieftermiddage, for det ærede medlem ved udmærket godt, at uviljen ude omkring i hjemmene og i erhvervene slet ikke er så stor, som det ærede medlem nu giver udtryk for. Dette med, at man „skal“, farves alt, altfor stærkt. Jeg ved ikke, hvorfor det ærede medlem bruger den stærke farvning af ordet „skal“. For det er ikke noget, der er fremhævet i lovforslaget; det er noget, det ærede medlem søger at lægge ind deri.

Det ærede medlem talte om faren ved, at det omtalte nævn skulle blive altfor initiativrigt. Det understreges jo netop i bemærkningerne til lovforslaget, at det slet ikke er meningen. Jeg ved ikke, hvorfor man her fra talerstolen vil søge at give befolkningen en anden mening om tingene, end det var tilsigtet både i kommissions-

betænkningen og i forslaget, som det her er fremsat.

Det ærede medlem gør sig skyldig i en fejltagelse, når han mener, at det skulle være vanskeligere at være lærer i en landbrugsfaglig ungdomsskole end i den øvrige ungdomsskole. Jeg vil påstå, at det er en halv gang så let at være lærer i den landbrugsfaglige ungdomsskole, som det er at være lærer både i aftenskolen og i den almindelige ungdomsskole, for de elever, der søger den landbrugsfaglige ungdomsskole, samles om et ganske bestemt mål, de søger en ganske bestemt undervisning, medens interesserne hos eleverne i de andre skoler er mere spredt.

Til det ærede medlem hr. Ninn-Hansen vil jeg gerne sige, at det forekommer mig mærkeligt, at han kan indtage det standpunkt, han gør, for såvidt jeg husker, står Konservativ Ungdom bag de forslag, som er stillet af ungdomskommissionen, og som går betydelig videre med hensyn til at pålægge undervisningspligt, end det sker efter dette forslag. Jeg skulle tage meget fejl, om ikke det ærede medlem netop var formand for Konservativ Ungdom på det tidspunkt, på hvilket ungdomskommissionens betænkning blev afgivet. Jeg forstår altså, at det er ikke de unges sag, det ærede medlem taler. Det lyder nærmest som de taler, der blev holdt af det ærede medlems forgænger i skolespørgsmål her i salen, hr. Vesterager, for en halv snes år siden eller mere. Hvis de taler fortsat skal holdes, må vi indstille os på, at vi ikke kan vente megen støtte fra den side, men det er jo muligt, at den konservative ungdom kan lægge et vist pres på det ærede medlems parti. Det er før sket, at fornuften får en chance, og det kan den måske også få i dette tilfælde.

Der var to positive fejl i det ærede medlem hr. Søren Olesens oplysninger. Den ene var med hensyn til, hvor stor en procentdel der deltager i undervisningen i landkommunerne. Den er betydelig mindre, end det ærede medlem mente. Med hensyn til, hvad de unge betaler for sprogundervisning i byerne, var oplysningen også forkert.

Til trods for den modvind, der har blæst, skønt de to tidligere regeringspartier har stået bagved fremsættelsen af det tilsva-

[Horn.]

rende forslag i foråret, håber jeg, at vi kan mødes til et udvalgsarbejde, hvor vi søger at få noget ud af det. Dansk ungdom har krav på, at vi tilsidesætter alle disse småtteri-er og gamle partitraditioner og virkelig gør noget for at skabe konkurrencemuligheder for den ungdom, vi har et ansvar overfor.

Damsgaard: Den højtærede undervisningsminister ville så gerne — det sagde han på sin charmerende måde — have lov til at prøve den udvidede undervisningspligt, have lov til at forsøge den. Javel, det kan jeg forstå. Det er rimeligt, at den højtærede minister vil det, men jeg forstår ikke rigtig, at det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) også er inde på den tanke med det ottende skoleår. Det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) argumenterer sådan, at vi skulle have det for at få en blidere overgang til det praktiske arbejde. Det var det, der var tanken med det ottende skoleår, sådan forstod jeg det. (*Jørgen Jørgensen [Lejre]:* Nej!). Jo, sådan måtte man forstå det efter den tale, det ærede medlem holdt. Så føjede det ærede medlem iøvrigt til: men jeg er modstander af dette. Jeg forstår ikke rigtig logikken i, at man vil have gjort forsøget, når man på forhånd er modstander af princippet. Jeg synes, at man så lige så vel kunne spare det. § 3 er dog en begyndelse til det, man på forhånd er imod. Derfor undrer jeg mig meget over den stilling, det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) har taget her, og den er iøvrigt også imod den ideelle stilling, han plejer at indtage i skolespørgsmål og med hensyn til frihedsbegrebet i skolen.

Der er også noget andet, der undrer mig i det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre)s tale. Det ærede medlem kender jo landbrugsforhold, og derfor undrer det mig, at han ingen betænkeligheder har ved § 1, stk. 3, hvorefter de unge har ret til at få en frieftermiddag. Jeg tror, det vil skade det skolearbejde, som man ønsker fremmet, hvis man her ligesom vil give det et tvangspræg og sige, at de unge har denne ret. Derfor mener jeg, at vi skal gå imod denne bestemmelse. Det vil mit parti gøre, og jeg havde ventet, at det ærede medlems parti også ville have gjort det.

Den højtærede undervisningsminister sagde, at det, det gælder her, er kravet til effektiviteten i ungdomsarbejdet. Jeg anerkender, at en sådan effektivitet var ønskelig, men jeg tror ikke, at netop det, der står i stk. 3 i § 1, vil give fremskridt. Jeg tror tværtimod, at det vil virke som en hemsko på visse kredse indenfor ungdomsarbejdet, vel ikke overfor alle, men overfor dem, jeg har nævnt her, og som i høj grad er rosede omtalt, landbrugsfagskoler og lignende, der har mange unge fra landbokredse. Jeg tror, denne bestemmelse vil virke modsat hensigten.

Til slut vil jeg sige til det ærede medlem hr. Horn, at hvis jeg, hvad jeg forøvrigt ikke tror, har tillagt det ærede medlem motiver, han ikke har, så beklager jeg det naturligvis, men jeg forstod på det ærede medlems tale, og det var det, jeg argumenterede imod, at nævnene skulle vi have, og de skulle have store beføjelser, og de skulle også — det var ikke det ord, der blev brugt — korrekse et vrangvilligt sogneråd, hvis et sådant måtte findes. Det var det, jeg talte om, og jeg tror egentlig også, at det var det motiv, som lå bag den tale, det ærede medlem holdt.

Nej, jeg søger ikke modsætninger i det, det ærede medlem sagde. Jeg ville meget gerne, at vi kunne finde frem til en ordning, som kan gavne ungdomsarbejdet i det hele taget, men jeg vil forbeholde mig ret til i udvalget at imødegå urimelige påstande.

Det ærede medlem hr. Horn sagde, at jeg — det sagde han meget kategorisk — gjorde mig skyldig i en misforståelse, når jeg vurderede dette at være lærer i en landbrugsfaglig dagskole som måske mere krævende end at være lærer i aftenskolen, i hvert fald lige så krævende. Nogen hel misforståelse tror jeg næppe det kan være. Jeg har igennem de sidste 25 år undervist både i en landbrugsfaglig dagskole og ikke sjældent også i aftenskoler, så jeg kan ikke siges at være helt uden erfaring. Jeg ved ikke, om det ærede medlem hr. Horn er i besiddelse af samme erfaring, så er det i hvert fald næppe som lærer, men måske som den, der dirigerer lærerne. Nå, lad det være. Jeg vil håbe, at vi nu for det første får taget hensyn til de principielle synspunkter, jeg på mit partis vegne har gjort gældende, og at vi i

[Damsgaard.]

udvalget kan nå frem til et godt resultat for ungdomsarbejdet, som kan være en løftestang for ungdomsundervisningen og for godt ungdomsarbejde i fremtiden.

Ninn-Hansen: Jeg er ganske enig med den højtærede undervisningsminister i, at vi ved denne behandling skal orientere os om hverandres standpunkter, og det har jeg forsøgt at bidrage til gennem min ordførertale. Jeg skal derfor heller ikke gå ind på alle den højtærede undervisningsministers synspunkter, der blev fremsat som svar til mig, det får vi mulighed for at drøfte andetsteds. Jeg skal ligeledes afholde mig fra at gå ind i en diskussion om, hvorvidt det bliver den højtærede undervisningsminister eller mig, der bliver ramt af nemesis; i øjeblikket er det vel den højtærede undervisningsminister, der er i en sådan stilling, at han har flest chancer for at blive det, men det skal jeg lade ligge. Jeg skal heller ikke komme ind på sammenligninger mellem den højtærede ministers parti og mit. Det er ganske rigtigt, at en situation, hvor der på et enkelt sagligt område er en vis uenighed, sandsynligvis ikke kan tænkes indenfor den højtærede ministers parti, men vi kan så hver for sig glæde os over, hvordan vi har det indenfor vore partier.

Når jeg fremkom med et citat af en tale, den højtærede minister havde holdt i 1942 som ordfører for sit parti, var det ikke for at drille den højtærede minister, som det blev sagt, det ville ligge mig fjernt. Jeg læser kun den højtærede ministers taler for at blive belært, men jeg fremhævede det, der blev sagt dengang, fordi jeg måske havde lidt vanskeligt ved at forstå, at den højtærede minister dengang kunne sige, at der måtte tiltrænges en hvilepause umiddelbart efter folkeskolens afslutning, medens det i dag ifølge § 3 skal være den højeste visdom at lægge hovedvægten på bestemmelsen om undervisning i ungdomsskolen i nøjagtig den samme aldersklasse. Det er det, jeg har haft lidt vanskeligt ved at forstå, og det tror jeg egentlig ikke jeg fik nogen nærmere forklaring på.

Det overraskede mig ikke så lidt, at det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) mente, at jeg havde modtaget dette lovforslag køligt. Jeg sagde tværtimod, at det

var en selvfølge, at jeg på mit partis vegne kunne tilsige et lovforslag af denne karakter vor meget store interesse og medarbejderskab ved udformningen af lovforslagets enkeltheder. Jeg har sagt, og mit parti er enigt heri, at vi mener, det er et uhyre vigtigt område, og at vi er parat til at arbejde med for at give lovforslaget den allerbedste udformning. Jeg har tilsluttet mig alt det væsentlige, der stod i den tidligere undervisningsministers, det ærede medlem hr. Hvidbergs, forslag.

Jeg har givet udtryk for tvivl og betænkeligheder med hensyn til ungdomsnævnene og på et par enkelte andre punkter, men jeg har forstået det således, at man var enig om, at vi skulle drøfte spørgsmålet nærmere i et udvalg. Der er ikke fra vor side nogen kølighed overfor et forslag af denne karakter, vi er parat til at arbejde med på det.

Med hensyn til det tidsrum, der skal fastsættes for lovforslagets gennemførelse, har den højtærede undervisningsminister i forslaget ønsket at fastslå, at loven skal træde i kraft den 1. april 1954. Jeg har ikke på noget tidspunkt sagt, at vi ikke vil medvirke til, at loven skulle kunne træde i kraft denne dato, og hvis den højtærede minister ville tage § 3 ud af forslaget, tror jeg, vi kunne blive færdige med arbejdet i udvalget betydeligt før 1. april. Den højtærede minister har allerede i fremsættelsestalen udtalt, at han ønskede nedsat et udvalg, og vi er parate til at gøre et stort arbejde her, hvor vi finder det rimeligt at man diskuterer de problemer, der bliver rejst ude i befolkningen og i de folkelige organisationer.

Må jeg blot til det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) sige, at jeg har ikke på noget tidspunkt sagt, at vi ville værne skolens frihed. Det, jeg sagde, var, at vi ville give et svar på det råb, der lød til os fra „Middelfart Venstreblad“, der udtalte det håb, at der endnu i folketinget var mod nok til at værne friheden og stemme dette lovforslags § 3 ned. Vi lytter altid gerne efter, hvad der bliver sagt ude fra landet og andre steder, vi lytter også gerne til, hvad der bliver sagt af de aviser, der har særlig tilknytning til det ærede medlem. Vi har derfor givet vort svar, ligesom det ærede medlem har givet sit; jeg beklager, at vi ikke kunne give det samme svar.

[Ninn-Hansen.]

Vedrørende det spørgsmål, det ærede medlem hr. Horn rejste om min stilling til ungdomskommissionen, kan jeg sige, at jeg på intet tidspunkt har været medlem af ungdomskommissionen, og med hensyn til det øvrige, det ærede medlem sagde, kender jeg intet til, at der skulle være nogen uoverensstemmelse mellem Konservativ Ungdoms standpunkt og mit.

Til slut vil jeg gerne takke den højtærede undervisningsminister for det tilsagn, den højtærede minister gav om at undersøge enhver mulighed for at give de folkelige oplysningsforbund så stærk en stilling som muligt. Det glæder mig, at den højtærede minister er enig med mig i dette spørgsmål. Jeg tror, at vi på dette som forhåbentlig også på andre områder i udvalget kan få et godt medarbejderskab med hensyn til lovforslagets endelige udformning.

Jørgen Jørgensen (Lejre): Mine bemærkninger til det ærede medlem hr. Ninn-Hansen havde deres udgangspunkt i det ærede medlems udtalelse om, at man ikke kunne forvente det konservative partis tilslutning til en snarlig gennemførelse af lovforslaget; men det kunne ikke falde mig ind at hænge mig i et enkelt ord, når det ærede medlem siger, at det var egentlig ikke meningen, og derfor tager jeg til efterretning, hvad det ærede medlem nu sagde. Med den smukke og venlige og forstående måde, det ærede medlem iøvrigt tog sagen på, kunne det slet ikke falde mig ind at ville lægge noget i det ærede medlems udtalelser, som han ikke selv ønsker skal ligge deri, så det spørgsmål skal ikke skille os. Når det ærede medlem siger, at han med stor interesse lytter til, hvad der bliver sagt ovre i Middelfart, glæder det mig naturligvis. Jeg håber så også, at det ærede medlems indstilling i skole-spørgsmål vil blive yderligere forstående, efterhånden som vi arbejder med disse problemer.

Når jeg henvendte disse bemærkninger til det konservative parti, var det i og for sig ikke for at bebrejde partiet, at man tager et andet standpunkt nu, end partiets repræsentant i kommissionen tog. Jeg har kun fastslået som noget rent faktisk, at det ærede medlem hr. Carsten Raft var det konservative partis repræsentant i kommis-

sionen og gav tilslutning til lovforslaget, som det foreligger her. Jeg mener, at det er ethvert partis og ethvert medlems ret at tage et andet standpunkt, hvis man skønner, at det standpunkt, man tidligere havde indtaget, ikke var rigtigt. Det skal jeg ingenting indvende imod. Jeg spurgte blot om en forklaring, og det synes jeg egentlig ikke kan siges at være ubegrundet, når man i sin tid underskrev kommissionsbetænkningen og det konservative parti så bagefter tager et helt andet standpunkt på vigtige områder.

Men det, som er hovedsagen i spørgsmålet, og som alle er enige om er hovedsagen, er: hvordan kan vi lægge tingene tilrette, således at de unge, der går ud af skolen i 14 års alderen, kan bevare en tilknytning til undervisningen, til noget, som kan hjælpe dem personlig og som kan være dem til støtte i deres udvikling? Hvordan er det muligt at fastholde en vis forbindelse med det, vi gerne vil give børnene i skolen, når de fra skolen kommer ud i barskheden i det praktiske erhvervsliv? Det er det store problem, og jeg skal ikke skjule, at det gjorde et stærkt indtryk på mig, da vi i kommissionen havde besøg af en kyndig mand, der netop beskæftigede sig med denne overgangstid, som må forekomme de allerfleste at være altfor voldsom og brat for mange unge, og som medfører, at mange af dem lider skibbrud. Det er derfor, det interesserer mig, om det er muligt at finde en kombination, hvorved man kan bevare en vis tilknytning til undervisningen samtidig med, at disse børn i den vanskelige alder, 14—15 år, begynder at arbejde ude i erhvervslivet, og det er derfor, det interesserer mig, hvis der er kommuner, der vil gøre et forsøg på dette område.

Jeg går ikke med til dette forsøg, fordi jeg på forhånd er tilhænger af det 8. skoleår. Jeg sagde udtrykkeligt, at jeg ikke tror på værdien af en fortsat almindelig skoleundervisning, som den ville fremgå af en forlængelse af undervisningspligten til det 15. år. Jeg tror ikke, det ville være godt; jeg er imod den obligatoriske undervisning efter det 14. år, men det, der her er tale om, er, om man kan finde frem til en løsning af spørgsmålet om en blidere overgang fra skolen til det praktiske arbejde, og hvis man vil gøre forsøget, synes jeg ikke, man kan finde mere frie vilkår at gøre det på,

[Jørgen Jørgensen (Løjre).]

set fra forældrenes synspunkt, end det er stillet op her. Når så det er prøvet, må vi tage stilling til, om det viser nye veje. En almindelig diskussion, i hvilken den ene part siger: jeg vil ikke være med til at lægge nogen fast undervisning efter det 14. år, og den anden part siger: vi tror ikke på, at vi får de unge med, der har mest brug for det, medmindre vi får en obligatorisk ordning, fører ikke til noget. Hvorfor så ikke gøre det forsøg, som man her lægger op til, og som kan gennemføres uden at krænke forældrenes frihed — noget, jeg værdsætter særdeles højt — til selv at kunne bestemme vilkårene for deres børns undervisning både i de 7 år, de går i skole, og i den tid, der kommer efter?

Med de udtalelser, der er fremkommet her i dag, er der meget, der tyder på, at der skulle være muligheder for at få et resultat af videre forhandlinger om lovforslaget. Jeg vil også lægge megen vægt på, om et lovforslag af denne karakter kunne møde med en bred tilslutning fra folketinget. Jeg tror, det vejer noget, når loven skal praktiseres, og jeg vil gerne i udvalgsarbejdet gøre mit til, at der kan samles et enigt folketing bag lovforslaget, som jeg anser for virkelig vigtigt og betydningsfuldt for den slægt, der vokser op.

Søren Olesen: Den højtærede undervisningsminister mente, at mit liberalistiske syn havde forledt mig til ikke at tage hensyn til de 14—18-årige. Men sådan forholder det sig ikke. Hvis der i befolkningen, blandt forældre og i ungdommen, virkelig er et ønske om at få undervisningstiden udvidet, så mener jeg, at man har haft mulighed for det på det grundlag, man hidtil har arbejdet på, og hvis et stærkere ønske kommer frem i befolkningen, vil det også føre til, at der bliver gjort mere brug af det, som er foreslået på frivillig grund i de øvrige paragraffer i forslaget, bortset altså fra § 3 om forsøgsvis gennemførelse af en mere tvungen form for undervisning. Jeg tænker, at den højtærede undervisningsminister sammen med mange andre har lagt mærke til, at efterhånden som der i lovgivningsmagten og hos forældre er blevet forøget interesse for undervisning og skolegang, er der til gengæld blevet en større

portion af det, som man kalder skoletræthed hos børnene og hos en del af ungdommen. Vi skulle gerne have tingene til at følges ad — som det vist er blevet sagt af en højskolemand, at hvor lærerens undervisning og elevens trang hertil mødes, der er det først, at det frugtbare findes. Det er den betragtning, jeg har lagt til grund, og naturligvis bliver den stilling, man tager til forslagene, altid præget af ens helhedssyn. Jeg ønsker det bedste også for ungdomsundervisningen, men jeg er bare i tvivl om, hvorvidt den foreslåede § 3 vil tjene sagen.

Undervisningsministeren (Bomholt): Nu i anden omgang kan jeg takke samtlige ordførere for god vilje til samarbejde om en løsning, så vi kan få en god udgang af vore forhandlinger. Jeg takker det ærede medlem hr. Carsten Raft for den oprigtige redegørelse. Det lovforslag, vi her står overfor, er jo i virkeligheden et sagligt forslag, sagligt i kraft af, at mennesker med vidt forskellige anskuelser kommende fra vidt forskellige interesseskredse er gået ind i en midterlinie.

Det ærede medlem mente, at man ikke skulle gennemføre § 3 med et spinkelt flertal. Jeg er naturligvis klar over, at det for de tusinder af aktive medarbejdere i oplysningsarbejdet vil være det bedste, om der står et nogenlunde enigt folketing bag ungdomsundervisningsloven, men på den anden side, selvom der skulle været relativt spinkelt flertal herinde, forudsætter paragraffen jo dog, at kommunalbestyrelsen kun med stort flertal skal kunne gennemføre en sådan forsøgsundervisning, og der er mange steder i dette land indenfor de lokale områder en levende interesse for disse spørgsmål; også indenfor venstres og det konservative folkepartis kredse står hensynet til den praktiske virkelighed, det nære forhold til den menneskelige virkelighed, højt.

Til det ærede medlem hr. Ninn-Hansen kun dette, at jeg undrer mig over, at en minister skulle kunne ride alene, svigtet af alle sine egne minus een. Det er ikke foregået i min 25-årige rigsdagspraksis, men man skal jo bestandig opleve noget; og nu i anden omgang blev, synes jeg, luften lunere, og det takker jeg for. Interessen for de folkelige oplysningsorganisationer er fælles; der er visse former for voksenundervisning, som vi muligvis kan finde en gunsti-

[Undervisningsministeren.]

gere løsning på, end forslaget giver, noget i retning af den svenske støttelov til voksenundervisningen. Lad os se på det.

(Kort bemærkning).

Damsgaard: Jeg vil gerne gøre en kort bemærkning, fordi det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre)s stilling til dette problem stadig undrer mig og skuffer mig. Det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) sagde: på forhånd er jeg imod et obligatorisk 8. skoleår — men endda går han med til, at man forsøgsvis indfører det, og det er da en begyndelse til, at det skal fortsættes. Derfor synes jeg, det er inkonsekvent. Det strider også imod det, som jeg iøvrigt mener er det ærede medlems skolesyn, og derfor appellerer jeg i denne debat til, at vi i enighed snarest får dette stykke taget ud og også det, der står i § 1, stk. 3, således at vi kan komme til at drøfte og forme de ting, som der er mulighed for at skaffe enighed om, og som jeg også tror har en stor værdi for ungdomsarbejdet. Jeg synes heller ikke, det er rigtigt, når det ærede medlem siger, at der er tale om et sammenspil mellem skole og arbejde, at denne blide overgang fra skolen til arbejdet skulle kunne nås særlig ved dette 8. skoleår. Det må da også være en misforståelse, for her er tale om, at børnene fra det 14. til det 15. år skal gå i skole, ligesom de gjorde fra det 13. til det 14. år. (*Jørgen Jørgensen [Lejre]: Slet ikke!*) Jo, det er tanken, at de skal fortsætte, hvis de skal gå i den almindelige skole. Hvis man vil søge andre skoler som erstatning, er det noget helt andet; og hvis man vil have denne skole, må man ikke vente, at arbejdet kan blive særlig virksomt. Det er rigtigt, at man kan udsætte overgangen fra skolen til arbejdet, til det hårde liv, et år. Det med at blande skole og ungdomsundervisning sammen kan ske efter § 1, stk. 3, men det skal også være frivilligt.

(Kort bemærkning).

Jørgen Jørgensen (Lejre): Jeg kan i og for sig godt forstå, at vi kunne blive enige med det ærede medlem hr. Damsgaard, hvis vi ville tage de ting ud af lovforslaget, som han ikke synes om. Men en sådan måde at

opnå enighed på er ikke tilfredsstillende for modparten.

Der er ikke her tale om et obligatorisk 8. skoleår. Det ærede medlems fremstilling af, hvad forslaget tilsigter, stemmer ikke med dets indhold. Det problem, der foreligger, er dette: skal vi give tilladelse til, at enkelte kommuner under hensyntagen til alle de bestemmelser, jeg har nævnt, skal have adgang til forsøgsvis at iværksætte en undervisning, som kan kombineres med, at børnene eller de unge samtidig er i arbejde, en undervisning på højst 120 timer årlig, altså een dag om ugen? Det har ikke noget med et 8. skoleår eller med obligatorisk undervisning at gøre. Forældre kan få deres børn fritaget, de kan få det udsat til et andet år, de kan vente med undervisningen, blot den er påbegyndt inden den 17. år. Der er givet alle de ventiler, der overhovedet kan gives. Hvis man interesserer sig for dette problem — det gør jeg, og det gør det ærede medlem også — må man indse, at vi kommer ikke videre ved, at halvdelen af befolkningen siger: vi vil ikke være med til en udvidet undervisning, til undervisning i et 8. skoleår, og den anden halvdel siger, at det er det eneste, der kan løse problemet. Så er det, jeg hævder: jeg er på forhånd imod det 8. skoleår, jeg er på forhånd imod obligatorisk undervisning; men når der står disse synspunkter overfor hinanden, lad os så få prøvet — hvor der er interesse derfor og forældrene giver tilslutning — om det er muligt at forene en undervisning — ikke en almindelig skoleundervisning, men en særlig undervisning — med deltagelse i det praktiske arbejde. Det er et problem, som man ikke kan vise fra sig med nogle almindelige bemærkninger, således som det ærede medlem gør forsøg på det.

(Kort bemærkning).

Damsgaard: Det ærede medlem må erkende, at det, som den højtærede undervisningsminister her vil prøve, er en udvidet undervisningspligt, forsøgsvis indtil videre i de kommuner, der selv vil, og det er det, som vi i gammel tid, i hvert fald populært, kaldte det 8. skoleår. En udvidet undervisningspligt — lad os kalde det det — er det ærede medlem hr. Jørgen Jørgensen (Lejre)

[Damsgaard.]

imod. Ikke desto mindre tillader han nu her, at dette forsøg gøres på så mange skoler, som kommunerne ønsker. Det er en begyndelse. Jeg advarer derimod. Principet er jeg imod; derfor advarer jeg imod forsøget og håber på, at det ærede medlem vil støtte mig, så det ikke gennemføres.

(Kort bemærkning).

Jørgen Jørgensen (Lejre): Det ærede medlem gør sig skyldig i to fejl: der er ikke tale om et obligatorisk 8. skoleår, der er tale om, at en kommune kan foretage forsøg med en undervisning, som ikke kan kaldes skole i den forstand, fordi det almindeligvis kun er en enkelt dags undervisning om ugen i forbindelse med det praktiske arbejde. (*Damsgaard:* Men tvungen!). Nej, forældre kan meddele, at de selv vil sørge for at opfylde denne undervisningspligt, og så er børnene fritaget.

Den næste fejl, det ærede medlem gør sig skyldig i, er, at han mener, at dette kan alle de kommuner i landet gøre, der ønsker det. Det kan de slet ikke, det kan kun et begrænset antal kommuner. Det problem, der vil melde sig, er, om i det hele taget nogen kommuner, med alle de regler, der her er fastsat, vil sætte noget i gang? Det synspunkt tror jeg snarere man kan gøre gældende.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Horn: Jeg skal tillade mig at foreslå, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 6. november, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ændring af lov nr. 416 af 12. juli 1946 om friskoler, om hjemmeundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler.

2) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ungdomsundervisning m. v. (ungdomsskoler, aftenskoler, fortsættelsesklasser, efterskoler, landbrugsfaglige skoler, brevskoler, fritidsforanstaltninger).

3) *Tredie behandling af:*

Forslag til lov om årpenge til medlemmer af det kongelige hus.

4) *Tredie behandling af:*

Forslag til lov om tillæg til lov nr. 279 af 11. november 1931 vedrørende internationalprivatretlige bestemmelser mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om ægteskab, adoption og værgemål.

5) *Tredie behandling af:*

Forslag til lov om tillæg til lov nr. 283 af 11. november 1931 angående indrivelse af underholdsbidrag, fastsatte i Danmark, Finland, Island, Norge eller Sverige.

6) *Tredie behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov nr. 84 af 31. marts 1937 om økonomisk udligning m. v. mellem Københavns kommune og Frederiksberg og Gentofte kommuner.

7) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om forlængelse af lov om danske skibes forsikring mod krigsfare.

8) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om forlængelse af lov om forsikring af varer og fragt mod krigsfare til søs.

9) *Første behandling af:*

Forslag til lov om værnepligt.

Mødet hævet kl. 17³⁰.

18. møde.

Fredag den 6. november kl. 13.

Formanden: Medlemmer af folketinget Petra Petersen, Aksel Larsen, Alfred Jensen og Ragnhild Andersen har meddelt mig, at de ønsker mundtlig her i tinget at fremsætte:

Forslag til lov om børnetilskud.

Medlemmer af folketinget Petra Petersen, Ragnhild Andersen, Alfred Jensen og Aksel Larsen har meddelt mig, at de ønsker mundtligt her i tinget at fremsætte:

Forslag til lov om ændringer i lov om offentlig forsyning med seneste ændringer vedrørende den offentlige skolebespisning.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændring af lov nr. 416 af 12. juli 1946 om friskoler, om hjemundervisning samt om efterlønskassen for friskoler og efterskoler.

Valgt blev: *Horn, Bladt, Ditlevsen, Poul Hansen (Grenaa), Hauberg, Hougaard, Kjældgaard, Sofie Pedersen, Kr. Juul, Damsgaard, Heick, Arnih Jensen, Østergaard, Ninn-Hansen, Karl Olsen, Carsten Raft og Jørgen Jørgensen (Lejre).*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ungdomsundervisning m. v. (ungdomsskoler, aftenskoler, fortsættelsesklasser, efterskoler, landbrugsfaglige skoler, brevskoler, fritidsforanstaltninger).

Valgt blev: *Horn, Lysholt Hansen, Poul Hansen (Grenaa), Hauberg, Hougaard, Per Hækkerup, Kolbjørn, Sofie Pedersen, Dams-*

gaard, Marius Buhl, Karlskov Jensen, Kr. Juul, Krogh, Ninn-Hansen, Karl Olsen, Carsten Raft og Jørgen Jørgensen (Lejre).

Man gik derefter til:

Tredie behandling af forslag til lov om årlige penge til medlemmer af det kongelige hus.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 635).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget vedtoges med 120 stemmer mod 7; 2 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredie behandling af forslag til lov om tillæg til lov nr. 279 af 11. november 1931 vedrørende internationalprivatretningsbestemmelser mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om ægteskab, adoption og værgemål.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 636)

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget vedtoges enstemmigt med 127 stemmer; 2 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.